

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Юридичний факультет

ЗБІРНИК ТЕЗ КРУГЛОГО СТОЛУ

**на тему «Забезпечення збереження водних ресурсів в контексті сталого
розвитку»**

(Київ, 12 грудня 2017 р.)

Забезпечення збереження водних ресурсів в контексті сталого розвитку: Матеріали круглого столу, організованого в рамках проекту Жана Моне програми Еразмус+ «Екологічна політика і право ЄС», що виконується на кафедрі міжнародного права та порівняльного правознавства Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Погляди авторів, викладені в цьому збірнику не завжди відображають позицію організаторів Круглого столу «Забезпечення збереження водних ресурсів в контексті сталого розвитку» (12 грудня 2017 р., м. Київ, Україна).

Всі права застережено. Жодна частина цього видання не може бути відтворена будь-яким способом та в будь-якій формі без письмового дозволу власників інтелектуальних прав.

Видання здійснено в рамках проекту Жана Моне програми Еразмус+ «Екологічна політика і право ЄС», що виконується на кафедрі міжнародного права та порівняльного правознавства Національного університету біоресурсів і природокористування України. Зміст заходу не може розцінюватися таким, що відображає точку зору Європейського Союзу.

Disclaimer - The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© Автори текстів, 2017

© Національний університет біоресурсів і природокористування України,
2017

ЗМІСТ

Башинський Ю.В. ДЖЕРЕЛА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА ЄС ЩОДО ЗАХИСТУ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ	4
Булуй О.Г., Васильєв М.Л. КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКИ ВОДИ В УМОВАХ АГРОЛАНДШАФТІВ.....	5
Галабурда М.А. РЕЗИСТЕНТНІСТЬ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЯК ФАКТОР БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В ЄС.....	7
Гиренко І.В. ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТРОДУКЦІЇ З МОРЯ.....	10
Головкін О.В., Сказко І.Р. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	13
Головко Л.О. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ ПІДХОДІВ В УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ ЗА БАСЕЙНОВИМ ПРИНЦИПОМ В ЄС ТА УКРАЇНІ.....	15
Грабовий В.В. МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ УРСР.....	17
Заботкіна К.В. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЯК РУШІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ВОДНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ.....	20
Ищенко Н.С. ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ.....	22
Ищенко Н.С., Гладышев В.С. СОХРАНЕНИЕ ПРИРОДНОГО ПОТЕНЦИАЛА ДЛЯ БУДУЩИХ ПОКОЛЕНИЙ И УЛУЧШЕНИЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ.....	27
Кіндюк Б.В. КІЛЬНІСНІ ПОКАЗНИКИ ВОДНОГО КОДЕКСУ УРСР 1972 ...	34
Ладиченко В.В. ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА В ЕКОЛОГІЧНОЇ СФЕРІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЄС.....	36
Норочевський О.О. СПОСОБИ УТВОРЕННЯ ЄДИНИХ МАСИВІВ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	43
Патlachук О. В. ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ПРИЙНЯТИХ У СФЕРІ ОХОРОНИ ВОД У ЧАСИ ІСНУВАННЯ УРСР.....	45
Плотнікова М.Ф., Скидан О.В. МЕХАНІЗМ ВІДНОВЛЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ.....	47
Спіцина Л.В. ЗАХИСТ ПРАВ ОРЕНДАРЯ ПРИ ПЕРЕХОДІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ.....	49
Шевчук В.Л. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ВОД СВІТОВОГО ОКЕАНУ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ВІДХОДАМИ.....	53
Якубчак О. М., Таран Т. В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБІОТИЧНОЇ ПИТНОЇ ВОДИ.....	55
Rastislav F. BREXIT AND THE CONSEQUENCES FOR EUROPE ENERGY AND CLIMATE POLICY.....	57

ДЖЕРЕЛА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА ЄС ЩОДО ЗАХИСТУ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Башинський Ю.В.

Студент юридичного факультету 2 курс магістратури Національний університет біоресурсів і природокористування

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України Гиренко І.В.

У міжнародному екологічному праві одним з перших об'єктів охорони стало морське середовище. Особлива увага приділяється боротьбі із забрудненням нафтою. Відповідні положення містяться в Міжнародній Конвенції щодо запобігання забруднень моря нафтою 1954 р, Конвенції про охорону Середземного моря від забруднення 1976 р, Міжнародної Конвенції про цивільну відповідальність за шкоду від забруднення нафтою 1976 р, Міжнародної Конвенції щодо запобігання забрудненню із суден 1973 р, Конвенції ООН з морського права 1982 р та ін ..

Окремі положення про запобігання забруднення річок містяться в угодах присвячених іншим питанням. Рамки для водної політики Євроспільноти визначаються:

рамковою директивою 2000/60 / ЄС Європарламенту та Ради від 23 жовтня 2000 року про створення рамок для заходів Співтовариства, що здійснюються в сфері водної політики. Вона в цій сфері не перша. Широке регулювання вперше було зроблене Співтовариством ще в 1975р.

директивою Ради 75/440 / ЄЕС від 16 червня 1975 про вимоги до якості наземних вод для вживання у якості питної води в державах-членах³²⁰;

директивою Ради 80/68 / ЄЕС від 17 грудня 1979 року про охорону ґрунтових вод від забруднення певними небезпечними речовинами.

директивою Ради 80/778 / ЄЕС від 15 липня 1980 про якість води для людського споживання. У 1998 р вона була замінена новою, більш актуальною - директивою Ради 98/83 / ЄС від 03 листопада 1998 року про якість води для споживання. Бю встановлений стандарт якості води для потреблення [1].

Європейська політика в даній області знаходиться в стадії активного розвитку. Якщо оцінювати ці акти в руслі системи джерел європейського права ЄС в цілому, то слід зауважити, що вони безпосередньо пов'язані з основною Шостою програмою дій ЄС в сфері захисту навколишнього середовища (на період 2002 – 2012 рр.), в якій безпосередньо зазначено, що сприяння сталому використанню морів та збереженню морських екосистем включаючи морське дно, гирлові та прибережні райони, з приділенням особливої уваги цінним за біорізноманіттям районам, шляхом:

- сприяння більшій інтеграції екологічних міркувань у Спільну політику рибальства з можливістю її перегляду у 2002 році;

- розроблення тематичної стратегії захисту та збереження морського середовища, враховуючи, зокрема, умови та зобов'язання щодо виконання морських конвенцій, а також необхідність скорочення викидів і впливу морського транспорту та інших видів морської та наземної діяльності;
  - сприяння комплексному управлінню прибережними зонами;
  - подальшого сприяння охороні морських районів, зокрема в мережі «Natura 2000», а також інших можливих механізмів Співтовариства;
- Стале використання та висока якість води:
- забезпечення високого рівня охорони поверхневих і підземних вод, запобігання забрудненню та сприяння сталому водокористуванню;
  - діяльність в напрямку забезпечення виконання Водної Директиви, з метою досягнення екологічного, хімічного та кількісного стану вод, а також узгодженого і сталого управління водними ресурсами;
  - розроблення заходів, спрямованих на припинення скидів, викидів і втрат Пріоритетних небезпечних речовин, відповідно до положень Водної Рамкової Директиви;
  - забезпечення високого рівня захисту води, призначеної для купання, у тому числі перегляд Директиви про якість води для купання;
  - забезпечення інтеграції концепцій та Водної Рамкової Директиви та інших водоохоронних директив в інші політики ЄС [2].

Таким чином, неважко переконатися, що Комісія використовує в своїй діяльності найрізноманітніші джерела нормування діяльності держав і євроорганів в природоохоронній сфері. Вони, як елементи єдиної гармонізованої системи, між собою тісно взаємопов'язані і доповнюють один одного.

Список використаних джерел:

1. Микієвич М. М. Європейське право навколишнього середовища : навч. посіб. / М. М. Микієвич, А. О. Андрусевич. – Львів, 2004. – 256 с.
2. Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. / В. В. Копійка, Т.І. Шинкаренко ; за ред. Л. В. Губерського. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2012. – 759 с.

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКИ ВОДИ В УМОВАХ АГРОЛАНДШАФТІВ

Булуй О.Г.,

к.е.н., доц., доцент кафедри інноваційного підприємництва та інвестиційної діяльності Житомирського національного агроекологічного університету,

Васильєв М.Л.,

ВГО «Народний рух захисту Землі»

Особливого значення така стратегія компанії набуває у сфері аграрного бізнесу, де основні фактори виробництва – вода, земля, флора та фауна – мають

природне походження. Основний негативний вплив господарської діяльності на стан земельних угідь пов'язаний із зростанням рівня розораності угідь, залученням до обробітку ділянок, схильних до водної та вітрової ерозії; інтенсивним механічним впливом на ґрунт під час обробітку угідь, що призводить до ущільнення ґрунтового покриву, втрати природної структури ґрунту; застосування агрохімічних засобів руйнує природну мікрофлору, змінює рН середовища, сприяє забрудненню водойм агрохімікатами та виснаженню природних ресурсів через неправильні сівозміни та неприродні підходи щодо внесення необхідних поживних речовин. Зміна агроландшафтів обумовлює зміну рівня ґрунтових вод, заболочування чи пересихання земельних ділянок. Неправильне зберігання та переробка побічних продуктів тваринництва є також причиною забруднення угідь та водойм. Крім того, господарська діяльність може зумовити порушення ареалів існування тварин та рослин, шляхів їх міграції і способів розповсюдження. Ведення екологічно свідомого агробізнесу передбачає дотримання існуючих нормативних вимог у сфері природозбереження, застосування оптимальних агротехнологій, які забезпечують відновлення використаного природного потенціалу, обмеження рівня інтенсивності природокористування відповідно до здатності природно-ресурсного комплексу території до самовідновлення. Мотиватором дотримання принципів екологічно безпечного господарювання, поряд із формальними нормативно-правовими актами має стати екологічна культура компаній у напрямі соціальної корпоративної відповідальності та активна позиція громад, чії території використовують в господарському процесі [1–3].

Потреба формування системного підходу до сільського розвитку під час реалізації Концепції розвитку сільських територій, схваленої Кабінетом Міністрів України, здійснюється робота з пошуку ефективних механізмів державно-приватного партнерства через проекти локального розвитку в межах територіальних громад. Враховуючи динамічний характер розвитку сільських територій, інвестиційну спрямованість процесу, становлення самозайнятості та підприємництва в ОТГ викладачами ЖНАЕУ проводиться робота щодо вивчення причин та наслідків вказаного явища з метою виявлення можливості застосування позитивного досвіду та апробації модельних підходів в управлінні на засадах державно-приватного партнерства та практики публічного управління.

Інклюзивний підхід до управління територіями і, зокрема, водними ресурсами, та кластеризація регіонів (об'єднання зусиль учасників в межах територіального утворення) передбачає залучення населення, громадських організацій та інших суспільних інституцій до процесу моніторингу та контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, мешканців територій за одночасного визначення відповідальності за порушення чинного екологічного господарства на території громад. Так, формування бізнес-моделі надання земельної ділянки з водними, лісовими чи земельними ресурсами у користування передбачає закріплення в договорі критеріїв визначення якісних характеристик ресурсу як на стадії передачі ділянки власнику по завершенню

договору оренди, так і протягом періоду експлуатації, зокрема через визначення величин додаткової вартості та показників сталого розвитку як на макро-, так і на мікрорівні [4, с. 156]. Бізнес-модель, побудована на залученні населення має додатковий синергетичний ефект внаслідок соціально-економічної ефективності новації суспільних систем. Зокрема, таким критерієм можуть бути наявність та доступність ресурсу природного середовища, в тому числі, біорізноманіття всім верствам населення необмежено довгий період часу.

Удосконалення існуючих підходів до ресурсозбереження та ресурсовикористання передбачає запровадження повсюдно органічного землеробства, безвідходної життєдіяльності із залученням інструментів ноосферної освіти та виховання. Це визначатиме рівень здоров'язбереження та здоров'явідновлення населення за одночасного відтворення компонентів природного середовища. Гармонізація відносин Людини та Природи через синхронізацію ритмів сприяє розкриттю творчих здібностей та розширенню потенціалу особистості за відповідного ресурсного-територіального підходу.

Список використаних джерел:

1. Плотнікова М.Ф. Інноваційно-інвестиційна практика сільського розвитку як стійкої суспільно-економічної системи / М.Ф. Плотнікова // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2016, В. 17, Ч. 3. – С. 50–54.
2. Ходаківський Є.І. Формування системи розвитку сільських територій на засадах підприємництва, саморегулювання та державного управління / Є.І. Ходаківський, Т.М. Ратошнюк, Л.Л. Капітула, М.Ф. Плотнікова // Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. – 2016. – № 25. – С. 158–170.
3. Bogoyavlenska Yu. Innovational investment development vector of rural territories / M. Plotnikova, Yu. Bogoyavlenska // Management theory and studies for rural business and infrastructure development. – 2014. – Vol. 36, № 2. – P. 382–393.
4. Nitsenko V. Business Model For A Sea Commercial Port As A Way To Reach Sustainable Development Goals / V. Nitsenko, I. Nyenno, I. Kryukova, T. Kalyna, M. Plotnikova // Journal Of Security And Sustainability Issues. – 2017. – Volume 7, Number 1. – P. 155–166 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://doi.org/10.9770/jssi.2017.6.4\(13\)](http://doi.org/10.9770/jssi.2017.6.4(13)) (ISSN 2029-7017 print/ISSN 2029-7025 online)

РЕЗИСТЕНТНІСТЬ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЯК ФАКТОР БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В ЄС

Галабурда М.А.

к.біол.н., доцент кафедри ветеринарно-санітарної експертизи

Національного університету біоресурсів і природокористування України

Виробництво харчових продуктів представляє досить складну систему, що включає на початковому етапі сільськогосподарське виробництво, або виробництво сировини, розподіл та реалізацію продукції, її обробку або/і

переробку, приготування та споживання. При цьому система залежить від впливу багатьох факторів: насіння, добрива, тварин, що використовуються, фінансових внесків, засобів виробництва (обладнання) та робочої сили, джерел енергії та води, яка необхідна на всіх етапах функціонування системи. Крім того на систему впливають державні інститути (органи, що здійснюють контроль над різними компонентами, що використовуються в системі виробництва харчових продуктів).

Розглядаючи виробництво харчових продуктів в центрі впливу соціальних, економічних та екологічних факторів слід враховувати її внутрішню резистентність, тобто ендогенну властивість протидіяти факторам зовнішнього впливу. Серед факторів довкілля важливе значення мають клімат, ґрунти, вода і біорізноманіття. Серед соціальних слід розглядати традиції, звички та поведінкові стереотипи. З економічної точки зору враховуються торгівля і ринки збуту, що тісно пов'язані з доходом. Всі означені сфери впливу взаємодіють між собою як показано на схемі.

Рис. 1. Ключові фактори виробництва харчових продуктів

Зокрема економічні збитки можуть обумовлюватися екологічними витратами; культура споживання визначає те, виробництво яких продуктів буде переважати.

Вплив на будь яку із зазначених сфер потребує компромісного підходу стосовно інших. Підвищена увага лише до економічних аспектів безумовно має негативні екологічні наслідки.

З іншого боку, сучасна система виробництва харчових продуктів має значний вплив на фактори навколишнього середовища та може обумовлювати

нестабільність екосистем внаслідок виснаження життєво важливих природних ресурсів, необхідних для виробництва харчових продуктів.

Між водними ресурсами та системою виробництва харчових продуктів спостерігається значна взаємодія. Галузь виробництва продуктів харчування, є найбільшим споживачем світових водних ресурсів, а на сільське господарство припадає 70% цих обсягів споживання. Водні ресурси є вичерпними і при інтенсифікації виробництва харчових продуктів зменшуватиметься доступність питної води. Це обумовлює необхідність пошуку та розробки ефективних методів використання води в майбутньому.

Інтенсифікація виробництва харчових продуктів (в тому числі сільськогосподарських) призводить до негативних наслідків для довкілля (деградація ґрунтів, утворення солончаків, виснаження ресурсів, і як наслідок- зміна клімату). В галузі тваринництва це призводить до збільшення кількості відходів, що може нести додаткове бактеріальне навантаження на довкілля, сприяти утворенню антибіотикорезистентних штамів мікроорганізмів. При цілісному розгляді системи виробництва харчових продуктів постають проблеми, що стосуються ризиків безпечності продукції, обумовлені глобалізацією світової торгівлі харчовими продуктами, яка значно зросла за останні десятиліття. Прикладами можуть слугувати кризи 2006 (E. coli O157:H7 в шпинаті) та 2011 років (E. coli O104:H4 в огірках).

В Європейському Союзі обіг водних ресурсів регулюється рядом законодавчих актів: Директивою 98/83/ЄС "Про якість води, призначеної для споживання людиною" (від 3 листопада 1998 року); Директивою 2000/60/ЄС "Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики" (від 23 жовтня 2000 року); Директива 2006/11/ЄС Європейського Парламенту та Ради "Про забруднення, спричинене деякими небезпечними речовинами, що скидаються до середовища Співтовариства" (від 15 лютого 2006 року); Директиви 91/676/ЄЕС "Про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел" (від 12 грудня 1991 року, із змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) № 1882/2003.

Вимоги, що висуваються до виробництва органічних продуктів сформовано на основі принципів сталого розвитку і цілком узгоджуються із цільовими пріоритетами національної економічної політики. Ця галузь є досить перспективною для України і дозволить отримати доступ до Європейських ринків.

Список використаних джерел:

1. IOM (Institute of Medicine). Public health linkages with sustainability: Workshop summary. Washington, DC: The National Academies Press, 2013 – 137 p.
2. IAASTD (International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development). Issues in Brief: Towards multifunctional agriculture for social, environmental and economic sustainability. 2008. [January 9, 2013]. http://www.unep.org/dewa/agassessment/docs/10505_Multi.pdf .
3. Rosegrant, Mark W. World water and food to 20 25 : Dealing with Scarcity / Mark W. Rosegrant, Ximing Cai, Sarah A. Cline.// International Food Policy Research Institute, 2002 – 322 p.
4. Директива 98/83/ЕС "Про якість води, призначеної для споживання людиною" від 3 листопада 1998 року
5. Директивою 2000/60/ЕС "Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики" від 23 жовтня 2000 року
6. Директива 2006/11/ЄС Європейського Парламенту та Ради "Про забруднення, спричинене деякими небезпечними речовинами, що скидаються до середовища Співтовариства" від 15 лютого 2006 року
7. Директиви 91/676/ЕЕС "Про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел" від 12 грудня 1991 року, із змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) № 1882/2003
8. Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28 червня 2007 року стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів
9. Постанова Комісії (ЄС) №889/2008 від 5 вересня 2008 р. Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС) №834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів

ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТРОДУКЦІЇ З МОРЯ

Гиренко І.В.,

*д.ю.н., доц., професор кафедри міжнародного права та порівняльного
правознавства НУБіП України*

Одним із найважливіших міжнародних документів, що має на меті збереження біорізноманіття, є Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, що перебувають під загрозою зникнення (Конвенція CITES). Відповідно до Конвенції CITES "інтродукція з моря" означає ввезення в державу зразків будь-якого виду, що виловлені в морському середовищі, яке не знаходиться під юрисдикцією будь-якої держави [1].

Україна приєдналась до зазначеної Конвенції у 1999 році [2].

У Конвенції визнається, що дика фауна і флора в їх чисельних, прекрасних та різноманітних формах є незамінною частиною природних систем землі, які мають бути збережені для теперішнього та майбутнього поколінь; що міжнародне співробітництво є необхідним для захисту деяких видів дикої фауни та флори від надмірної їх експлуатації в міжнародній торгівлі, та держави, що приєдналися до Конвенції, переконані в нагальній необхідності вжити відповідних заходів.

Відтак, було виділено додатки, до яких було занесено певні види.

Відповідно до статті 2 Конвенції до Додатка I занесені всі види, що знаходяться під загрозою зникнення, торгівля якими спричинює чи може спричинити на їхнє існування негативний вплив. Торгівля зразками таких видів має бути особливо суворо регульована з тією метою, щоб не ставити надалі під загрозу їхнє виживання, й має бути дозволена лише у виняткових випадках.

Додаток II включає: всі види, які на даний час не обов'язково перебувають під загрозою зникнення, але можуть опинитися під такою загрозою, якщо торгівля зразками таких видів не буде строго регулюватися з метою уникнення такого використання, що несумісне з їхнім виживанням; та інші види, які мають підлягати регулюванню для того, щоб за торгівлею зразками деяких видів, згаданих в попередньому реченні, міг бути встановлений ефективний контроль [1].

Додаток III включає всі види, які за визначенням будь-якої сторони Конвенції підлягають регулюванню в межах її юрисдикції з метою попередження чи обмеження експлуатації та щодо яких існує необхідність співробітництва інших сторін з контролю за торгівлею [1]. Сторони Конвенції дозволяють торгівлю зразками видів, занесених до Додатків I, II, III, тільки відповідно до положень зазначеної Конвенції.

Для інтродукції з моря будь-якого зразка виду, занесеного до Додатка I, необхідна попередня видача сертифікату Адміністративним органом держави, яка виконує інтродукцію. Сертифікат видається при виконанні наступних вимог:

1. Науковий орган держави, яка виконує інтродукцію, зробив висновок про те, що така інтродукція не загрожує виживанню цього виду.

2. Адміністративний орган держави, яка виконує інтродукцію, переконався в тому, що очікуваний отримувач живого зразка має належні умови для утримування зразка та піклування про нього; та

3. Адміністративний орган держави, яка виконує інтродукцію, переконався в тому, що даний зразок не буде використаний головним чином в комерційних цілях [1].

Для інтродукції з моря будь-якого зразка виду, занесеного до Додатка II, необхідна попередня видача сертифікату Адміністративним органом держави, яка виконує інтродукцію.

Сертифікат видається лише при виконанні наступних вимог:

1. Науковий орган держави, яка виконує інтродукцію, зробив висновок про те, що така інтродукція не загрожує виживанню цього виду.

2. Адміністративний орган держави, яка виконує інтродукцію, переконався в тому, що поводження з будь-яким живим зразком буде відбуватися таким чином, щоб звести до мінімуму ризик пошкодження, загрози здоров'ю та жорстокого поводження.

Зазначені сертифікати можуть бути видані за рекомендацією наукового органу, після консультації з іншими національними науковими органами, чи, при необхідності, з міжнародними науковими органами на періоди, що не перевищують одного року, для загальної кількості зразків, які підлягають інтродукції протягом таких періодів.

За законодавством України до об'єктів рослинного світу відносять дикорослі та інші несільськогосподарського призначення судинні рослини, мохоподібні, водорості, лишайники, а також гриби на всіх стадіях розвитку та утворені ними природні угруповання [3]. Тобто, ми бачимо, що законодавець відніс до рослинного світу водорості.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про рослинний світ» «інтродукція» - це штучне введення виду до складу рослинного світу поза межами його природного ареалу. Питанням інтродукції та акліматизації належить розділ 5 Закону України «Про рослинний світ».

На сьогодні, в Україні визначено порядок видачі сертифікатів на реекспорт та інтродукцію з моря зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення [4].

Можна зробити висновок, що міжнародними угодами передбачено регулювання інтродукції з моря певних видів, що знаходяться під загрозою зникнення; або можуть опинитись під такою загрозою; або таких видів, що за визначенням будь-якої сторони Конвенції CITES, підлягають регулюванню в межах її юрисдикції з метою попередження чи обмеження експлуатації та щодо яких існує необхідність співробітництва інших сторін з контролю торгівлі.

Україна приєдналася до Конвенції CITES, саме тому повинна дотримуватись положень даної конвенції, і у межах її положень державні органи видають сертифікати на інтродукцію з моря зразків, які є об'єктами регулювання зазначеної конвенції.

Налагоджена співпраця різних держав та дотримання положень Конвенції CITES є одним із кроків збереження біорізноманіття на нашій планеті в умовах світової глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (ст.1) м.Вашингтон, 3 березня 1973 р. (Виправлена в Бонні 22 червня 1979 р.). The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora. Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_129.

2. Про приєднання України до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення: Закон України № 662-XIV від 14 травня 1999 р. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/662-14>.

3. Про рослинний світ: Закон України № 591-XIV від 9 квітня 1999 р. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/591-14>.

4. Наказ Кабінету Міністрів України «Про затвердження форм дозволу на імпорт та експорт зразків видів дикої фауни і флори, сертифікатів на пересувні виставки, реекспорт та інтродукцію з моря зазначених зразків, які є об'єктами регулювання Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни та флори, що перебувають під загрозою зникнення, та зразка заяви для їх отримання» від 29 лютого 2012 р. № 107. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0990-12>.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Головкін О.В.,

*начальник відділу дослідження проблем
національної безпеки і оборони
Національної академії прокуратури України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
почесний працівник прокуратури України,*

Сказко Ігор Романович,

*головний науковий співробітник
відділу дослідження проблем національної безпеки і оборони
Національної академії прокуратури України,
почесний працівник прокуратури України*

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємні умови сталого екологічного та соціального розвитку України.

Згідно зі ст. 50 Конституції України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

У статті 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» визначено загрози національним інтересам і національній безпеці в екологічній сфері до яких віднесено, у тому числі: нераціональне, виснажливе використання природних ресурсів; погіршення екологічного стану водних басейнів; забруднення та зниження якості води тощо.

Зокрема, на території України у 2015 році налічувалось понад 63 тис. річок загальною довжиною близько 206 тис. км. За оцінками Асоціації рибалок України за

роки незалежності з карти України зникли більше десяти тисяч малих річок. Системного характеру набули факти забруднення водних об'єктів шкідливими та токсичними речовинами.

Так, відповідно до даних оприлюднених Міністерством екології та природних ресурсів України у «Національній доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році» суб'єктами господарювання у звітному періоді в поверхневі води скинуто 691 млн. м. куб. стічних вод із забруднюючими речовинами та понад 5300 тон токсичних речовин.

Аналіз матеріалів судового розгляду господарських справ у сфері охорони навколишнього природного середовища за позовами прокурорів свідчить, що основними причинами такого становища є:

- самовільне захоплення водних об'єктів, використання водних ресурсів без дозволу на спец водокористування, забруднення і засмічення вод та самовільне проведення гідротехнічних робіт (будівництво ставків, дамб, каналів, свердловин).
- недотримання умов дозволу або порушення правил спеціального водокористування (понадлімітне використання води, скидання зворотних вод у водні об'єкти з перевищенням нормативів);
- порушення вимог законодавства при передачі водних об'єктів у користування або при виконанні умов договорів їх оренди;
- використання земель водного фонду не за призначенням.

Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» державний контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, у тому числі поверхневих і підземних вод, здійснює Міністерство екології та природних ресурсів України. Крім того, контролюючі повноваження у цій сфері надано також Державній екологічній інспекції України та Державному агентству водних ресурсів України, які при здійсненні державного нагляду наділені правом пред'являти претензії про відшкодування шкоди, збитків і втрат заподіяних державі та звертатись до суду з відповідними позовами.

Однак результати діяльності органів прокуратури свідчать, що контролюючі органи не завжди вживають заходів для усунення порушень законодавства. Опрацювання даних Єдиного державного реєстру судових рішень вказує на те, що велика частка позовів на захист інтересів держави в екологічній сфері пред'являється саме органами прокуратури.

Слід зазначити, що до внесення змін та доповнень Законом України №1401-VIII від 02.06.2016 до Конституції України функції представництва інтересів держави в суді активно виконували органи прокуратури, які були наділені необхідним обсягом повноважень щодо звернення з позовом у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Чинна на даний час ст. 131-1 Конституції України надає повноваження прокурору здійснювати представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом. Водночас у законодавстві не розкрито поняття «виключні випадки», що дозволяє судам на власний розсуд їх трактувати.

На наше бачення під «виключними випадками» слід розуміти конкретні ситуації, що прямо передбачені у законі.

Враховуючи, що погіршення екологічного стану водних басейнів є загрозою національним інтересам і національній безпеці України, а органи прокуратури відповідно до ст. 4 Закону України «Про основи національної безпеки України» визначені суб'єктом забезпечення національної безпеки, тому вважаємо за доцільне в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» ввести норму щодо представництва інтересів держави в суді органами прокуратури у справах у сфері охорони навколишнього природного середовища, при цьому наявність випадків, у яких прокурор може здійснювати таке представництво, визначається виключно прокурором самостійно у кожному конкретному випадку.

Список використаних джерел:

1. Головкін О.В. Екологічний контроль та нагляд в Україні: монографія / О.В. Головкін. – ТОВ «Друкарня Рута», _ Кам'янець-Подільський. – 2014. – 440 с.
2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/news/31768.html>.
3. В Україні зникають малі річки – асоціація рибалок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-42122287>

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ ПІДХОДІВ В УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ ЗА БАСЕЙНОВИМ ПРИНЦИПОМ В ЄС ТА УКРАЇНІ

Головко Л.О.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного університету біоресурсів та природокористування України, учасник проекту Жана Моне програми Еразмус+ «Екологічна політика і право ЄС».

Правову основу водної політики ЄС складає Водна Рамкова Директива 2000/60/ЄС, ухвалена 23 жовтня 2000 року, дія якої поширюється на країни-члени ЄС та країни-кандидати на вступ до ЄС [1]. Водна Рамкова Директива містить основні елементи інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом. Головними цілями Директиви є: розроблення комплексної політики Співтовариства щодо використання водних ресурсів та її впровадження відповідно до принципу субсидіарності; поширення сфери охорони водних ресурсів на всі води (поверхневі, прибережні, підземні); досягнення доброго стану для всіх вод до визначеної дати та збереження цього стану там, де його вже було досягнуто раніше; управління водними ресурсами річкових басейнів, ґрунтуючись на комбінованому підході встановлення граничних показників викидів і стандартів якості з відповідними положеннями про координацію дій для міжнародних річкових басейнів, коли басейн річки

розташований у більше ніж одній країні-члені ЄС, або коли він захоплює територію країн, що не є членами ЄС; встановлення тарифів за користування водними ресурсами з урахуванням принципу відшкодування витрат і принципу стягнення плати із забруднювачів; розширення участі громадян, залучених до захисту водних ресурсів; удосконалення законодавства [2, с. 201].

Чинним законодавством України передбачається інтегроване управління водними ресурсами за басейновим принципом. Зокрема, запровадження цього підходу передбачено у Водному кодексі України, Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року, Законі України «Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року». Прийняття 4 жовтня 2016 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом» запроваджує європейську модель управління водними ресурсами шляхом переходу від адміністративно-територіальної до басейнової моделі управління, коли об'єктом управління є річковий басейн загалом, а не окрема його частина у межах адміністративно-територіальної одиниці, що в підсумку має призвести до досягнення та забезпечення доброго стану поверхневих та підземних вод. Мета Закону – перехід до європейської моделі комплексного (інтегрованого) управління водними ресурсами в межах районів річкових басейнів (суббасейнів) з використанням екосистемного підходу на основі планів управління річковими басейнами. Окрім того, Закон запроваджує європейську модель оцінки та управління ризиками затоплення на основі багаторічних планів управління ризиками затоплення [3].

Крім законодавчих змін в Україні проведена велика робота щодо запровадження басейнового принципу інтегрованого управління водними ресурсами. Виокремлено дев'ять районів річкових басейнів: Вісли (Західного Бугу та Сану), Дунаю, Дністра, Південного Бугу, Дніпра, Дону, річок Причорномор'я, річок Приазов'я та річок Криму. Район річкового басейну складається з річкового басейну (сусідніх річкових басейнів) та пов'язаних з ними прибережних і підземних вод. У системі Держводагенства функціонує дев'ять басейнових управлінь водних ресурсів, основними завданнями яких є забезпечення управління водними ресурсами, реалізація державної політики у сфері розвитку водного господарства і меліорації земель, використання, збереження та відтворення поверхневих водних ресурсів, експлуатації державних меліоративних систем, забезпечення потреб населення і галузей економіки області у водних ресурсах, розв'язання водогосподарських і екологічних проблем на території басейну.

Україна поступово засвоює передові принципи ефективного управління водними ресурсами, але виникає необхідність у врегулюванні деяких недоліків: недосконалість реформи системи управління водними ресурсами, яка захищає відомчі інтереси, має пристосовницький характер, здійснюється без докорінних інституціональних змін та недосконалість системи фінансування річок,

оскільки кошти, отримані від водокористувачів та забруднювачів на місцях акумулюються в центральних органах управління і назад до басейнових управлінь повертаються у незначній кількості, тим самим зменшуючи їх фінансові можливості [4, с. 218].

Таким чином, можна зробити висновок, що чинна водна політика України спрямована на впровадження інтегрованого підходу в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом. Прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом» є позитивним кроком, оскільки сприятиме збереженню і відтворенню водних ресурсів, впровадженню інтегрованого управління водними ресурсами та адаптації водного законодавства України до законодавства ЄС. Однак, чинна басейнова система управління водними ресурсами України поки що не функціонує достатньо ефективно. У водному законодавстві визначено лише принципи, відповідно до яких повинно здійснюватися управління водними ресурсами в межах басейнів річок, але не вказано способи реалізації такого управління. Потребують вдосконалення система фінансування річок та система контролю за дотриманням лімітів водоспоживання і скиду забруднених стоків.

Список використаних джерел:

1. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy // Official Journal L 327 , 22/12/2000 P. 0001 – 0073
2. Сазонець І.Л. Басейнове управління як ефективний державний метод забезпечення раціонального використання водних ресурсів підприємствами України // І.Л. Сазонець, О.В. Покуль // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2015. – Випуск 3 (58). – С. 198 – 205.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – № 46. – ст.780
4. Формування моделі управління природними ресурсами в ринкових умовах господарювання: монографія / за заг.ред. д.е.н, проф., акад. НААН України М.А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 304 с.

МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ УРСР

Грабовий В. В.,
магістр права, юрист
Державної Фіскальної Служби України

Актуальність теми зумовлена відсутністю системного і комплексного дослідження проблем майнової відповідальності за порушення водного законодавства. На сьогодні в Україні склалася критична ситуація, пов'язана з неконтрольованими скидами промислових та стічних вод у водні об'єкти, а органи, на які покладено державний контроль за збереженням санітарного стану вод, у багатьох випадках не притягують порушників до майнової відповідальності. Нормативно-правове регулювання підстав і порядку притягнення до відповідальності в цій сфері, порядок застосування таких санкцій, методики розрахунку розмірів шкоди, завданої водним об'єктам, почали складатись у радянський період. Виходячи з цього, необхідно звернутися до історичного досвіду, накопиченого в даній сфері, з метою недопущення помилок, які мали місце в минулому.

Відомий український правознавець Ю. С. Шемшученко, починаючи ще з 70-х років, ставив питання стосовно введення оплати за забруднення водних об'єктів та необхідності матеріальної відповідальності за такі дії [1, с. 222]. Запровадження принципу платності деяких видів водокористування в умовах радянської системи робило необхідним укладення договорів. При цьому, на думку Н. І. Титової, на відміну від землекористування, водокористування в більшості випадків зачіпляє інтереси значної кількості водокористувачів [2, с. 86]. До змісту Водного кодексу УРСР 1972 р. увійшла ст. 148, у якій зазначалося, що підприємства, організації, установи і громадяни мусять відшкодовувати збитки, заподіяні порушенням водного законодавства. При цьому в радянський період були відсутні теоретичні розробки із з'ясування поняття, характеру, складового, сумарного змісту цих збитків, а також методика їх підрахунку. Дана проблема вирішувалася за допомогою кадастрової оцінки водних ресурсів, на основі якої підраховували збитки, заподіяні водним об'єктам. З метою вирішення цієї проблеми, була прийнята постанова Ради Міністрів СРСР «Про відшкодування збитків, завданих державі порушенням водного законодавства» від 30 грудня 1980 р. № 1226. Згідно з п. 1 цієї постанови, Міністерство меліорації та водного господарства СРСР отримало право подавати позов до державних об'єднань, підприємств, установ, організацій, колгоспів, інших кооперативних та інших громадських організацій та до громадян з метою компенсації збитків, заподіяних порушенням водного законодавства. Суб'єктами матеріальної відповідальності за збитки, заподіяні порушенням водного законодавства, можуть бути і працівники водного господарства, й інші службові особи та громадяни. Враховуючи складність таких правопорушень, Міністерству меліорації і водного господарства СРСР дозволялось створити спеціальний фонд для преміювання працівників, задіяних у боротьбі з порушеннями водного законодавства. Недоліком радянського законодавства була відсутність у ньому майнової відповідальності у формі так званої «упущеної вигоди», тобто «неодержаних доходів», з причини пошкодження, забруднення вод. У радянській правовій системі для обчислення матеріальної

шкоди, завданої об'єктам природи, широко застосовувався таксовий метод, основним призначення якого було відшкодування матеріальних збитків. З цієї причини при завданні шкоди водним об'єктам такі збитки стягувалися відповідно до ст. 90 Основ цивільного законодавства Союзу РСР і союзних республік. Це правило використовувалося в арбітражній практиці відповідно до Інструктивного листа Державного арбітражу при Раді Міністрів СРСР «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з порушенням законодавства про охорону природи» від 30 січня 1976 р.

Із станом водних об'єктів тісно пов'язано розведення та вилов рибних ресурсів. З метою їх охорони 27 березня 1964 р. був прийнятий указ Президії ВР СРСР «Про посилення адміністративної відповідальності за порушення правил рибальства і охорони рибних запасів у водоймах СРСР». Згідно з цим актом, за порушення встановлених правил рибальства й охорони рибних запасів у водоймах СРСР на винних осіб накладався штраф у розмірі: на громадян – до 10 крб, на службових осіб – до 50 крб. Для встановлення майнової відповідальності за збитки, заподіяні в цій сфері, 8 серпня 1977 р. РМ СРСР видала постанову «Про порядок обчислення розміру відшкодування за шкоду, заподіяну рибним і іншим живим ресурсам у морських районах, прилеглих до узбережжя СРСР». Згідно з цим нормативно-правовим актом, запроваджувалися такси для обчислення збитків, заподіяних незаконним виловом, добуванням чи пошкодженням цінних видів морської фауни. З метою вдосконалення юридичної відповідальності за правопорушення в цій сфері, 10 березня 1986 р. була прийнята нова постанова «Про порядок обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної живим ресурсам економічної зони СРСР, а також запасів риб, що водяться в річках СРСР, за межами економічної зони СРСР» № 315. Відмінністю цього нормативно-правового акта від попереднього було збільшення розмірів такс за незаконний вилов риб та інших видів морської фауни. Юридичну відповідальність у вигляді компенсації збитків за такі дії встановлювала методика, яку затвердили Міністерство рибного господарства СРСР і Міністерство меліорації і водного господарства СРСР за участю Міністерства фінансів СРСР. Стягнення збитків покладалося на посадових осіб органів державної влади, місцевого самоврядування та працівників підрозділів рибоохорони.

Таким чином, у радянський період почалося формування практики застосування норм майнової відповідальності за правопорушення, пов'язані з водними об'єктами.

Список використаних джерел:

1. Шемшученко Ю. С. Организационно-правовые вопросы охраны окружающей среды в СССР. Киев: Наук. думка, 1976. 276 с.
2. Титова Н. І. Відповідальність за порушення законодавства про охорону природи. Львів: Вид-во Львів. держ. ун-ту, 1973. 214 с.

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЯК РУШІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ВОДНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Заботкіна К. В.,

*Студентка Київського національного торговельно-економічного
університету*

Пріоритетним напрямом зовнішньої діяльності України є подальший розвиток співробітництва з країнами Європейського Союзу (ЄС). Так, 24-го червня 2014-го року була підписана Угода про Асоціацію з Європейським союзом, яка набула чинності 1-го вересня поточного року. Крім економічних та політичних зобов'язань, Україна взяла на себе деякі обов'язки у сфері охорони довкілля шляхом зміцнення законодавчої та інституційної основи у питаннях управління довкіллям та інтеграції екологічної політики в інші галузеві політики, зокрема, якості води та управління водними ресурсами та охорони водного середовища.

Зобов'язання включають в себе: надання сприяння щодо імплементації Додатку ХХХ до Глави 6 Угоди про Асоціацію, Базового Плану Апроксимації та інших відповідних стратегічних документів та підвищення інституційної спроможності та обізнаності громадськості в питаннях апроксимації у сфері довкілля. Окрім цього, Україна взяла на себе зобов'язання поступово пристосувати технічні та споживчі стандарти згідно з вимогами ЄС [1].

Таким чином, у чітко визначений Угодою термін Україна має імплементувати Положення Директив з Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною:

1. Водна Рамкова Директива (2000/60/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері водної політики із змінами та доповненнями)
2. Директива про затоплення (2007/60/ЄС про оцінку та управління ризиками затоплень)
3. Рамкова Директива морської стратегії (2008/56/Директива ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері екологічної політики щодо морського середовища)
4. Директива про ОМСВ (91/271/ЄЕС про очищення міських стічних вод, із змінами та доповненнями, внесеними Регламентом ЄС)
5. Директива про питну воду (98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною ЄС, із змінами та доповненнями, внесеними Регламентом ЄС)
6. Директива про нітрати (91/676/ЄС про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел, із змінами та доповненнями, внесеними Регламентом ЄС) [2].

Цими Директивами передбачається виконання планів імплементації, а згодом – отримання позитивних висновків Комітету асоціації (Підкомітету з питань економіки та іншого галузевого співробітництва) протягом 2017-2019

років. Протягом цього часу Україна також має переглянути класифікацію санітарно-захисних зон навколо небезпечних об'єктів та план дій в разі забруднення повітря у цих зонах.

Фінансування процедур планується у межах видатків, передбачених у державному бюджеті відповідним органам та на кошти міжнародної технічної допомоги. За фінансової підтримки Європейського Співтовариства, а також допомогою окремих країн Європи, в Україні вже розробляються водоохоронні й водогосподарські проекти, удосконалюються механізми управління водними ресурсами й захисту від шкідливої дії вод у басейнах Дніпра, Тиси, Західного Бугу, Південного Бугу і Сіверського Дінця.

Оцінка результатів буде проводитися за спеціально визначеними критеріями. Зокрема, з моменту запуску Regulatory Fitness Programme (REFIT) проведено близько 200 ініціатив для покращення регулювання. Створено також «Платформу REFIT» для залучення зацікавлених осіб та держав-членів до роботи Комісії з REFIT.

Яскравим прикладом є досвід Словенії, яка демонструє позитивні результати у покращенні системи управління відходами за короткі часові рамки. Любляна опинилась у рейтингу найкращих столиць ЄС щодо охоплення та ефективності роздільного збору. У Люблянні, за підтримки ЄС, за 10 років вивезення муніципальних відходів на сміттєзвалища скоротилось на 59%, а утворення муніципальних відходів – на 15% [3].

Отже, імплементація Директив, погоджених з Європейським союзом, несе для України тільки позитивні наслідки. Дана угода спонукає Україну організувати політику щодо безпечного довкілля. ЄС не вимагає, а лише оцінює дії в цьому напрямку, а також надає посильну підтримку українській стороні. Це, звичайно, потребує великих фінансових вкладів та юридичних консультацій як з фахівцями в Україні, так і з міжнародними організаціями, але все це призведе до покращення екологічної ситуації в Україні та близьких країнах також.

Список використаних джерел:

1. Положення Директив з угоди про Асоціацію між ЄС та Україною. – [Електронне джерело], – Режим доступу: <file:///C:/Users/USER/Downloads/3-Bartkova.pdf>
2. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ, З ОДНІЄЇ СТОРОНИ, ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ, ЄВРОПЕЙСЬКИМ СПІВТОВАРИСТВОМ З АТОМНОЇ ЕНЕРГІЇ І ЇХНІМИ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ, З ІНШОЇ СТОРОНИ. – [Електронне джерело], – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631
3. Імплементація екологічних зобов'язань в умовах дерегуляції в Європейському Союзі: досвід кращих практик для України. – [Електронне джерело], – Режим доступу: <http://www.rac.org.ua/uploads/content/374/files/environmentalimplementationreviewprint.pdf>

ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ

Ищенко Нина Сергеевна,

зав. каф. Правоведения, профессор, кандидат юридических наук, доцент права
ГФ Международного университета «МИТСО»

В Республике Беларусь уделяется немалое внимание развитию системы гарантирования прав и свобод любых лиц (физических, юридических, НПО и др.) в различных сферах экологии и, безусловно, как фактору оптимизации в данной сфере непрерывному экологическому образованию и воспитанию, что достаточно подробно определено Законом Республики Беларусь «Об охране окружающей среды».

Республика Беларусь ратифицировала Конвенцию «О доступе к информации, участии общественности в принятии решений и доступе к правосудию по вопросам, касающимся окружающей среды» (Орхусская конвенция), сформировала довольно активно функционирующий Орхусский центр.

Важным шагом явилось создание при Министерстве природных ресурсов и охраны окружающей среды (ООС) Республики Беларусь (РБ) Общественного координационного экологического совета, в который вошли многие общественные организации и объединения. На местах, при областных и Минском городском комитетах природных ресурсов и ООС Республики Беларусь, созданы аналогичные советы. Проведение республиканского экологического форума, лекций, акций, конкурсов экологической направленности стало традиционным.

Вместе с тем в РБ, как и во всех иных государствах (в одних в большей степени, в иных в меньшей степени), продолжают иметь место достаточно серьезные неразрешенные до настоящего времени проблемы, а ряд проблем еще и усугубляется (к ним можно отнести, как проблемы на национальном уровне, так и на международном уровне, трансграничные загрязнения, значительно влияющие на экологическую ситуацию в т.ч. РБ). К таким важнейшим приоритетным направлениям обеспечения экологической устойчивости можно отнести рациональное использование и охрану водных ресурсов. Считаем, что анализируя данную проблему, мы должны исходить не только из количественных показателей (а они в РБ одни из лучших на планете), но и из качественных характеристик (сложностей немало, например, сброс стоков в поверхностные воды возрос в 2015 году относительно предыдущего года в два раза!).

Запасы имеющихся пресных поверхностных и подземных вод в РБ достаточны для удовлетворения не только существующих, но и перспективных потребностей населения и отраслей экономики. По данным научно-

исследовательской лаборатории озераведения Белорусского государственного университета в РБ имеется больших рек - 7 (Березина, Горынь, Днепр, Западная Двина, Западный Буг, Неман, Припять, Сож), средних рек - 11 (Беседь, Вилия, Друть, Западная Березина, Ипуть, Остер, Птичь, Свислочь, Уборть, Щара, Ясельда)¹; наиболее крупных водохранилищ – 15 (четверка крупных: Вилейское – площадью 63,80 км², Хоробровка 31,97 км², Заславское -26,86 км², Краснослободское - 23,65 км² и др.).

Возобновляемые ресурсы пресных вод уменьшились с 87 000 в 2010 г. до 45 700 млн. м³ в 2015 г.; на человека - с 9 167 в 2010 г. до 4 816 м³. Добыча (изъятие) воды из природных источников также уменьшилась с 1 598 в 2010 г. (пик добычи был в 2012 г. - 1 642) до 1 448 млн. м³ в год; на человека со 168 в 2010 г. (пик в 2011-2012 г. – 173) до в 2015 г. - 153 м³. Интенсивность использования запасов пресной воды (водный стресс), возрос с 1,8% в 2010 г. до 3,2 % 2015 г. В том числе, если **по поверхностным водным объектам** возобновляемые ресурсы пресных вод (млн. м³ в год) упали с 71 100 в 2010 г. до 29 800 в 2015 г., на человека с 7 492 до 3 140 м³, добыча (изъятие) воды из природных источников (млн. м³ в год) с 721 до 603, на человека с 76 до 64 м³; интенсивность использования запасов пресной воды (водный стресс), увеличился в 2 раза (с 1,0 в 2010 г. до 2,0 % в 2015 г.), то **по подземным водным объектам** возобновляемые ресурсы пресных вод (млн. м³ в год) были константой в 15 900 ; на человека за весь период колебания составили 1 675 - 1 676; добыча (изъятие) воды из природных источников (млн. м³ в год) уменьшилась с 877 в 2010 г. до 845; на человека с 92 - 89 м³; интенсивность использования запасов пресной воды (водный стресс) за эти же годы незначительно уменьшился с 5,5% до 5,3 % (однако значительно выше показателя по поверхностным водным объектам)².

По данным выборочного обследования домашних хозяйств по уровню жизни; на начало года; в процентах к общему числу домашних хозяйств следующий. Доступ населения к водоснабжению и канализации за период с 2011 – 2017 год по всем нижеприведенным параметрам улучшился. Так, удельный вес домашних хозяйств, проживающих в квартирах (домах), оборудованных: водопроводом составил соответственно в 2011 и 2017 году 86,4 и 93,7; горячим водоснабжением - 78,3 и 86,1; канализацией - 84,4 и 91,9. Налицо неплохое улучшение показателей.

Добыча (изъятие) воды из природных источников в расчете на одного жителя по областям и г. Минску (кубических метров)³ в 2016 г. относительно 2010 г. практически и во всех областях РБ, и по г. Минску упала (за

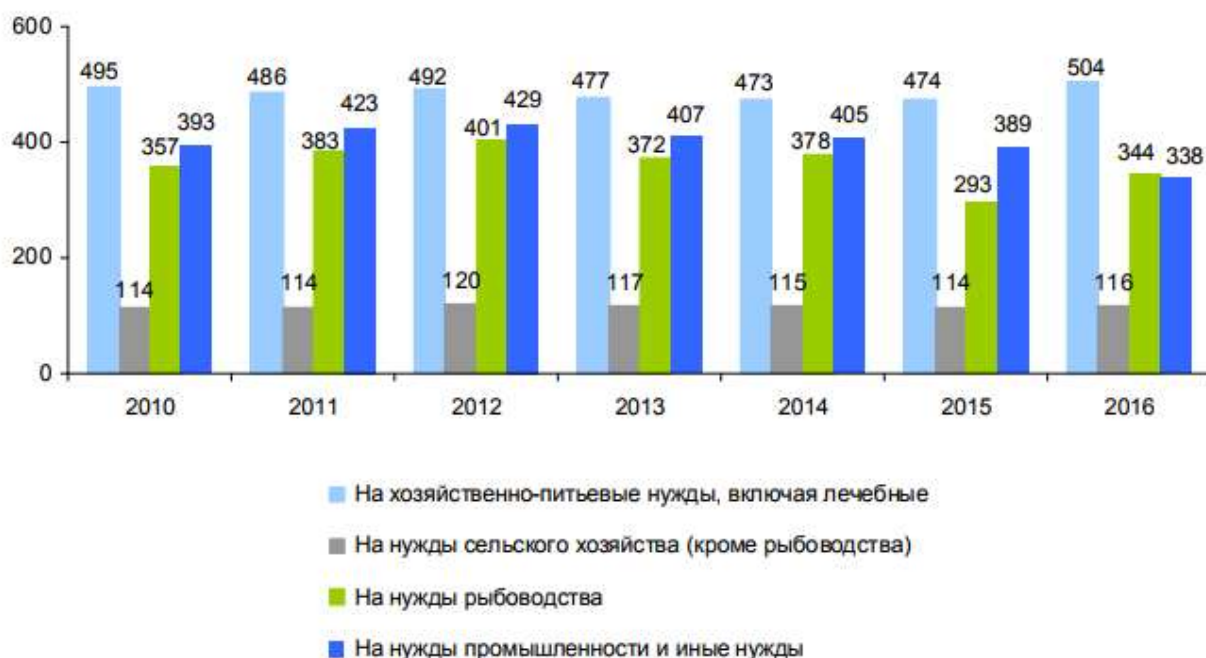
¹ Охрана окружающей среды в Республике Беларусь: статистический сборник Национального статистического комитета Республики Беларусь. - Минск, 2017. – 235 с. – С. 12-13.

² Охрана окружающей среды в Республике Беларусь: статистический сборник Национального статистического комитета Республики Беларусь. - Минск, 2017. – 235 с. – С. 29.

³ Там же. - С. 104

исключением Минской области, где они остались на том же уровне – 386 м³ и Гродненской области, где они увеличились с 133 до 146 м³, правда, относительно 2014-2015 г. уменьшились соответственно со 152 и 149 м³. Причем, места в 2016 г. распределились следующим образом (от большего потребления на одного жителя к меньшему): Минская область – 386 (произошел рост с 325 м³ в 2015 г.), Брестская 184 (в 2015 г. – 192), Витебская - 156 (в 2015 г. - 163), Гродненская 146 (в 2015 г. – 149), Могилевская - 136 (в 2015 г. – 127), Гомельская - 123 (в 2015 г. – 136) и г. Минск - 21 (в 2015 г. – 22), по РБ произошел незначительный рост до 158 м³ с 153 м³ в 2015. Затруднительным представляется объяснение, почему происходит столь значительное расхождение (в частности по г. Минску 21, а по Минской области -386, т.е. в восемнадцать с лишним раз превышение!). Представляется, что в данном случае усматривается отсутствие системной единообразной работы в данной сфере, как, впрочем, и в ряде иных аспектов рассматриваемой сферы.

Динамика использования воды (миллионов кубических метров) в РБ ⁴

На представленной диаграмме мы видим, что в структуре использования воды (миллионов кубических метров) в РБ превалирует группа «на хозяйственно-питьевые нужды, включая лечебные», а наименее затратной является – сельское хозяйство (за исключением рыбоводства).

Сброс недостаточно очищенной воды в поверхностные водные объекты в расчете на одного жителя по областям и г. Минску (кубических метров) наибольший в Гомельской (2,8) и Минской области (2,2), в остальных меньше 1, а в Гродненской и Могилевской областях – 0,0 ⁵.

⁴ Там же. - С. 119.

⁵ Там же. - С. 144.

Значительно ухудшается состояние поверхностных водных объектов со сбросом воды с загрязняющими веществами ⁶. В 2016 году, в частности, было сброшено: минерализация – 381 тыс. т (327 тыс. т в 2010 г.), железо общее – 272 т (в 2010 г. – 459 т), синтетические поверхностно-активные вещества – 98 т (в 2010 г. – 135 т) и др.

Улучшению ситуации в полной мере не способствует и имеющаяся в РБ система очистных сооружений. Мощность очистных сооружений по областям и г. Минску (миллионов кубических метров в год) возросла в Гомельской области (с 238,7 в 2010 г. до 383,2), в Брестской области (с 252,9 до 259,2 в 2016 г.), в г. Минске (с 317,6 в 2010 г. до 375,2), хотя не столь существенно (за исключением Гомельской области), как хотелось бы и соответственно уменьшилась в Могилевской (с 249,7 до 238,6), Витебской (с 221,6 до 164,6), Гродненской (с 199,3 до 171,8) и Минской области (с 270,5 до 177,0). Следовательно, в большинстве рассматриваемых объектов состояние ухудшилось, а в целом по республике состояние улучшилось с 1750,3 до 1769,6 миллионов кубических метров в год ⁷.

Концентрация загрязняющих веществ (ЗВ) в речной воде по аммоний-ионам (в пересчете на азот) с 2010 г. - 2016 г. практически уменьшилась во всех реках, за исключением Западного Буга (показатели ЗВ увеличились с 0,35 до 0,42 миллиграммов N на кубический дециметр); концентрация фосфат-ионов (в пересчете на фосфор), в большинстве рек незначительно уменьшилось либо осталась на том же уровне (за исключением реки Виля, где показатели незначительно увеличились с 0,03 до 0,004 миллиграммов P на кубический дециметр; концентрация нитратов (нитрат-ионов), напротив, достаточно значимо увеличилась практически во всех реках (так, в реке Березина – с 4,91 до 7,18 миллиграммов NO₃ на кубический дециметр, Западный Буг – с 4,78 до 6,46). Следует также отметить специфику некоторых рек, где в 2016 г. достаточно высокая концентрация данных ЗВ, хотя относительно 2010 г. она уменьшилась. В частности, в реках Неман (с 6,46 до 4,99), Свислочь (с 6,99 до 6,38).

Содержание фосфат-ионов (в пересчете на фосфор) в озерах либо отсутствует, либо гораздо меньше единицы (самый высокий показатель в озерах Черное, где он вырос с 0,0177 до 0,036 и Лепельское, где он вырос с 0,0253 до 0,027 миллиграммов P на кубический дециметр).

По данным Министерства здравоохранения РБ исследование проб питьевой воды на соответствие требованиям законодательства в области санитарно-эпидемиологического благополучия населения за 2016 год показали следующие результаты: 1. Отобрано проб из источников централизованного водоснабжения (подземные) - 27 541; из коммунальных водопроводов - 81 616; из ведомственных водопроводов - 35 329; из источников децентрализованного водоснабжения - 17 830. 2. Из них пробы,

---

⁶ Там же. - С. 145.

⁷ Там же. - С. 145.

несоответствующие гигиеническому нормативу, соответственно составили – 108; 546; 312; 1 937. 3. Удельный вес проб, несоответствующих гигиеническому нормативу составил соответственно в процентах – 0,4; 0,7; 0,9; 10,9. Аналогично по санитарно-химическим показателям: 1. 23 696; 58 110; 30 930; 17 086. 2. 8 450; 7 401; 6 254; 4 581. 3. 35,7; 12,7; 20,2; 26,8.

Следовательно, на основании изложенного мы отмечаем, что по микробиологическим показателям более всего проб было сделано из коммунальных водопроводов, менее всего из источников децентрализованного водоснабжения; наибольший удельный вес проб, несоответствующих гигиеническому нормативу составил из источников децентрализованного водоснабжения (10,9 %); по санитарно-химическим показателям больше всего проб было отобрано из коммунальных водопроводов, меньше всего проб отобрано из источников децентрализованного водоснабжения; наибольший удельный вес проб, несоответствующих гигиеническому нормативу составил из источников централизованного водоснабжения (подземные), достаточно высокий - из источников децентрализованного водоснабжения и ведомственных водопроводов, наименьший - из коммунальных водопроводов.

Напомним, что Статистический сборник, на основе которого проводился анализ, новейший и издан был 30 Июня 2017 г. Национальным статистическим комитетом Республики Беларусь (Белстатом). Отрасль статистики: Статистика окружающей среды. Периодичность: Годовая! Немалая проблема - не понятно, почему на 236 страницах сборника не нашли отражение важные параметры (привлечение к административной или уголовной ответственности за правонарушения в сфере охраны окружающей среды, природопользования и каковы последствия, каков ущерб, возмещен ли, либо почему выборки по годам заканчиваются не 2016 годом, а предыдущими годами и по национальным аспектам и в международных сравнениях и т.д.), т.е. представлены странные данные в динамике за ряд лет в целом по республике, а также по областям и г.Минску, порой несопоставимые разрезы данных, например, в одних случаях мы сравниваем с одним периодом времени, в иных с другим... и что мы можем получить в результате такого сравнения, и что предложить для оптимизации ситуации (а мы ее не можем представить, т.к. информация не прозрачная, а неплохо было бы соблюдать Орхусскую конвенцию).

Следующий аспект – для корректировки негативных аспектов в сфере ООС и природопользования необходимы финансовые вливания еще большие, чем были, а если мы посмотрим экономические возможности – объемы совокупных расходов на охрану окружающей среды, то расходы в 2016 году относительно предыдущего года уменьшились с 9 178,7 до 1 039,41 млрд. руб. (т.е. на 8 139,29 или в 8,8 раза). В том числе: текущие затраты на охрану окружающей среды уменьшились за этот же период с 6 195,2 до 675,1 (уменьшение в 9 с лишним раз). Из них: на охрану и рациональное использование водных ресурсов произошло уменьшение расходов с 3 750,4 до 403,0 (уменьшение в 9,3 раза). Вместе с тем, не смотря на то, что многократно

уменьшились данные расходы, тем не менее, самые большие расходы идут на эту сферу⁸.

Таким образом, среди важнейших проблем современности экологические являются наиболее актуальными. Это связано с тем, что человеческое общество, развиваясь, с каждым годом осваивает все новые территории, увеличивает потребление различных невозполняемых природных ресурсов. Задача заключается в том, чтобы сделать этот процесс цивилизованным, продуманным и грамотным. Такой путь определяется как устойчивое развитие, которое предполагает бережное отношение ко всем ресурсам, гармоничное развитие экономики в сочетании с сохранением природы, обеспечением экологической безопасности и социальным развитием всего общества и каждого человека. Большинство государств мира в последнее время активизировали свою экологическую политику с целью перехода к модели, в которой экология признана двигателем развития, то есть – к так называемой «зеленой» экономике. Развитые страны мира постепенно увеличивают инвестиции в альтернативные и зеленые энергетические технологии, активно внедряют современные экологические стандарты. Согласно имеющимся оценкам, уже к 2050 году их применение позволит генерировать до 50% всей потребляемой энергии.

Республика Беларусь также рассматривает «зеленую» модель экономики в качестве важного инструмента обеспечения устойчивого развития и экологической безопасности. В Беларуси сформированы и на системной основе совершенствуются подходы к внедрению «зеленых» принципов экономического развития.

Концептуальной основой является Национальная стратегия устойчивого развития-2030. Ее стержень – комплексная увязка экономического, социального и экологического компонентов. Согласно данному программному документу, экология входит в число основных составляющих, по которым выстроены стратегические приоритеты долгосрочного развития. И это является свидетельством повышенного внимания к данной сфере в нашем государстве.

Сегодня на уровне органов государственного управления, общественных объединений, бизнес-структур принимаются меры, направленные на повышение эффективности реализации государственной экологической политики, осуществляются конкретные шаги по «озеленению» экономики. Вместе с тем необходимо продолжить совершенствование рассмотренных и иных важных аспектов, что позволит гарантировать устойчивое развитие и нашего, и трансграничных государств, и, безусловно, права и свободы граждан РБ и любых лиц, находящихся на территории нашего государства.

СОХРАНЕНИЕ ПРИРОДНОГО ПОТЕНЦИАЛА ДЛЯ БУДУЩИХ ПОКОЛЕНИЙ И УЛУЧШЕНИЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

---

⁸ Там же. - С. 29-30.

Ищенко Нина Сергеевна,
*зав. каф. правоведения, профессор ГФ Международного
университета «МИТСО»,*
Гладышев Владимир Степанович,
*доцент, канд. исторических
наук каф. правоведения ГФ Международного университета «МИТСО»*

Беларусь в рейтинге стран по индексу экологической эффективности поднялась на 41 позицию и заняла 32 место среди 178 государств. Об этом в 2015 г. во время встречи с заместителем Генерального секретаря ООН по экономическим и социальным вопросам Ву Ханбо заявила первый заместитель министра природных ресурсов и охраны окружающей среды (Минприроды) Ия Малкина. Беларуси также удалось сократить показатель так называемого экологического следа в два раза и поднять цифру особо охраняемых природных территорий до 8,6 % от общей площади страны с акцентом на приоритет в сохранении именно водно-болотных угодий. Сейчас нам уже удалось восстановить более 10 % площади нарушенных болот.

Ву Ханбо отметил: «У меня есть два слова, которые характеризуют мою оценку результатов, достигнутых в вашей стране: это впечатляет и вдохновляет. В Нью-Йорке мы постоянно говорим о комплексном подходе «зеленой экономики», который состоит из таких понятий, как экономический рост, социальный прогресс и охрана окружающей среды (ООС). И сейчас я вижу, что Беларусь вышла в мировые лидеры по интеграции этих компонентов». Относительно задач-максимум, то в этом списке в приоритетах для нашего государства - предотвращение изменения климата. Для этого вместе с другими странами к 2050 году Беларусь намерена сократить уровень выброса парниковых газов в два раза по отношению к 1990-му⁹.

Ия Малкина полагает, что стало возможным благодаря политике, которая производилась в сферах экологической и промышленной безопасности.

Целенаправленная работа всех заинтересованных структур способствовала тому, что Беларусь укрепила свои позиции по экологическим показателям на международном уровне. По Индексу экологической эффективности Республика Беларусь с 73-го места в 2005 году переместилась на 32-е в 2014 году и сегодня, считаем, ввиду недостаточно эффективной работы всей системы управленческих органов в сфере экологии (если продолжить рассуждение зам. Министра Минприроды) оказалась (в соответствии с The Environmental Performance Index 2016, проведенный и опубликованный Центром экологической политики и права при Йельском университете) на 35 месте. Безусловно, данный индекс не истина в последней

---

⁹Беларусь в рейтинге стран по экологической эффективности
[//https://www.tvr.by/news/obshchestvo/belarus_v_reytinge_stran_po_indeksu_ekologicheskoy_effektivnosti/](https://www.tvr.by/news/obshchestvo/belarus_v_reytinge_stran_po_indeksu_ekologicheskoy_effektivnosti/) режим доступа 03.11.2017.

инстанции, однако игнорировать его, считаем, не стоит. Исследование экологической эффективности измеряет достижения страны с точки зрения состояния экологии и управления природными ресурсами на основе 22 показателей в 10 категориях, которые отражают различные аспекты состояния окружающей природной среды и жизнеспособности её экологических систем, сохранение биологического разнообразия, противодействие изменению климата, состояние здоровья населения, практику экономической деятельности и степень её нагрузки на окружающую среду, а также эффективность государственной политики в области экологии. В 2016 году исследование и сопровождающий его рейтинг охватил 180 стран. В этом году мировым лидером по уровню экологической эффективности стала Финляндия. В первую десятку лидеров также вошли: Исландия, Швеция, Дания, Словения, Испания, Португалия, Эстония, Мальта и Франция. Беларусь занимает в рейтинге 35 место из 180 возможных — между Румынией и Нидерландами. У России - 32 место, Казахстана - 69-е, Украины - 44. Самыми неблагоприятными странами с точки зрения экологической эффективности признаны Мадагаскар, Эритрея и Сомали.

Согласно исследованию, Беларусь, в частности, обогнала по экологической эффективности такие экономически развитые страны, как Голландия (36), Япония (39) и Бельгия (41) - и на десять ступеней отстала от США, занявшей 26-е место. Из постсоветских стран самый высокий результат показала Эстония (8), первенство среди стран СНГ принадлежит Азербайджану (31). Азиатские промышленные гиганты - Китай и Индия - продемонстрировали небольшую положительную динамику, поднявшись соответственно со 118-го на 109-е место и со 155-го на 141-е.

В качестве возможной причины «зеленого скачка», который совершила РБ, эксперты называют инициативы в сфере экологического контроля, которые были реализованы в государстве за последние годы.

«Помимо того, что относительное снижение уровня воздействия на окружающую среду стало следствием структурных перестроек в экономике, позитивную роль сыграло развитие корпоративных инициатив в области устойчивого развития. Все больше компаний внедряют системы управления и стратегии в области устойчивого развития, открыто публикуют экологическую отчетность, в которой им, в частности, приходится демонстрировать результативность своей экологической политики. Пока основным драйвером этих инициатив являются растущие требования международных инвесторов. Однако в перспективе трансформации в белорусском экологическом законодательстве, в частности, стимулирующие широкое внедрение наилучших доступных технологий и повышение энергоэффективности, будут способствовать дальнейшему повышению экологического рейтинга. Вопрос лишь в том, как отмечают эксперты, будут ли соответствовать темпы этих улучшений общемировым трендам.

Ситуация исправляется по таким показателям, как доступ населения к питьевой воде и канализации, содержание диоксида азота в атмосфере, однако

глобальная эффективность в области очистки сточных вод и выбросов двуокиси углерода остается низкой.

Мир также плохо справляется и с очисткой воздуха от твердых частиц. Особенно эта проблема актуальна для Индии, Южной Кореи, Китая и Непала. Несмотря на то, что мер по защите моря принимается как никогда много, рыбные запасы продолжают сокращаться.

Еще одним важным выводом исследования стала денежная оценка недополученных экосистемных услуг, вызванных деградацией биоразнообразия: она составляет от \$4,3 трлн до \$20 трлн в год. В докладе отмечается, что значительное число лиц, ответственных за разработку политики, признают, что глобальное сокращение биоразнообразия представляет угрозу для экономического роста. Рейтинг, выпускаемый каждые два года Центром экологической политики и права при университете, демонстрирует эффективность стран мира в двух ключевых областях - защите здоровья людей и сохранении экосистем. Оценка ведется по стобалльной шкале по 20 критериям (каждый из них содержит несколько индикаторов), которые соотносятся с Целями устойчивого развития ООН. В работе над исследованием участвуют десятки ученых из ведущих научно-исследовательских центров мира.

Индекс разработан таким образом, чтобы государства могли оценивать свой прогресс и сравнивать себя с другими, и трансформируется, совершенствуется с каждым новым отчетом. В этом году в методологию оценки, в частности, был внесен ряд изменений. На смену критерию «Уровень детской смертности» был введен критерий «Оценка здоровья населения», а критерий «Экологическая эффективность сельского хозяйства» теперь включает в себя оценку эффективности использования удобрений, а критерий «Качество воздуха» - оценку уровня загрязнения диоксидом азота. Для оценки состояния лесов в последнем рейтинге применяются спутниковые данные и т.д

¹⁰

В условиях развития современного общества и увеличения антропогенного воздействия на окружающую среду (ОС) неизбежно возникают проблемы потребительского отношения к природе и природным ресурсам. Потому что все зависит, в конечном счете, от человека, от того, как он относится к природе, от его практических действий в этой сфере.

Рассмотрим кратко в силу ограничений объема некоторые серьезные негативные аспекты в сфере экологии Беларуси. По данным Министерства сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь (РБ) площадь сельскохозяйственных земель, загрязненных цезием-137, находящихся в пользовании сельскохозяйственных организаций, по областям на 1 января 2017 г. следующая: загрязнено в целом сельскохозяйственных земель по Республике Беларусь (РБ) к общей площади сельскохозяйственных земель - 10,6 %, тройку

---

¹⁰ <https://nangs.org/news/world/32-e-mesto-v-indekse-ekologicheskoy-effektivnosti/режим> доступа 22.11.2017.

«лидеров» - областей с наихудшими показателями составляют: Гомельская - 40,3; Могилевская - 19,8; Брестская - 3,7%.

В соответствии с подразделом 16.1.3. «Сброс загрязненных сточных вод в поверхностные водоемы (миллионов кубических метров)», раздела 16.1. «Беларусь и страны СНГ» главы 16 «Международные сравнения», имеющемуся в статсборнике «Охрана окружающей среды в Республике Беларусь, выпущенном в июне 2017 году показания даны лишь с 2010 года – 2015 год (правда, не понятно, почему отсутствуют в 2017 году данные за 2016 год, а по Кыргызстану и Украине отсутствуют и иные данные (соответственно за 2015 г. и за 2014, 2015 годы) ¹¹. Представленные данные в таблице говорят об отсутствии стабильности, улучшении ситуации. Если 3 года (с 2012-2014 г.) - сброс загрязненных сточных вод в поверхностные водоемы составлял 3 миллиона кубических метров, то в 2015 году он вырос в два раза и составил 6 миллионов кубических метров. В рассматриваемый период с 2010 года-2015 год в Азербайджане они выросли со 164 до 306 миллионов кубических метров, в Армении с 139 до 251 миллионов кубических метров, а в России данные сбросы в 2015 составляют 14 418 миллионов кубических метров, уменьшившись с 16 516 в 2010 г., по Украине из имеющихся данных по сбросам загрязненных сточных вод в поверхностные водоемы за период с 2010 года – 2012 год отмечено постоянное уменьшение данных сбросов соответственно с 1744, 1612 до 1521 миллионов кубических метров. Вместе с тем в 2013 году наметился существенный рост – 1717 миллионов кубических метров. Следовательно, в сравнении со странами СНГ в Республике Беларусь (РБ) сложилась неплохая ситуация, однако относительно ситуации внутри государства сложилась негативная ситуация, что свидетельствует об определенных огрехах в системе управления данной сферой ¹².

В рамках мониторинга поверхностных вод установлено, что 91% наблюдаемых участков рек и 98% озер характеризуются «отличным» и «хорошим» гидрохимическим статусом, остальные – «удовлетворительным».

Для предотвращения загрязнения поверхностных и подземных вод, улучшения качества очистки сбрасываемых сточных вод в окружающую среду осуществляется строительство новых и реконструкция действующих очистных сооружений. Так, в 2014 году велось строительство более 26 современных очистных сооружений и реконструкция действующих.

Проводятся работы по совершенствованию технологических схем отведения и утилизации стоков крупных животноводческих комплексов.

В целом по РБ в 2014 году сброс основных загрязняющих веществ в водные объекты сократился по отношению к 2010 году на 12%, однако в 2016 г. ситуация по ряду аспектов ухудшилась. Отмечается также тенденция снижения по сравнению с 2013 годом непроизводственных потерь воды. В основном оно

---

¹¹ Охрана окружающей среды в Республике Беларусь: статистический сборник Национального статистического комитета Республики Беларусь. - Минск, 2017. – 235 с. – С. 227.

¹² Там же, С. 219.

осуществлялось за счет проведения работ по перекладке водоводов централизованных систем водоснабжения, несанкционированных подключений к этим сетям, установки приборов учета воды.

По сравнению с 2013 годом снижено на 4% удельное водопотребление в промышленности и на 6% – в сельском хозяйстве (при плане – в среднем 2%). Снижение осуществлялось в основном за счет внедрения систем оборотного и повторно-последовательного водоснабжения, разработки индивидуальных технологических нормативов водопотребления и водоотведения.

В настоящее время удельная норма использования воды на хозяйственно-питьевые нужды в расчете на душу населения продолжает снижаться. Наименьшее водопотребление наблюдается в Брестской области, наибольшее – в Могилевской и г. Минске. В остальных областях этот показатель в среднем составляет 127 л/сутки.

Активно проводятся работы по снижению потерь воды при ее транспортировке к потребителю. В 2016 году также отмечено снижение данного показателя по сравнению с предыдущими годами.

В настоящее время работы по доведению приборами учета воды в сельском хозяйстве выполнены в полном объеме, оснащение приборным учетом водозаборов подземной воды в сельском хозяйстве составляет 96%. Наилучшие показатели достигнуты в Брестской, Гродненской, Витебской, Могилевской областях.

В целях улучшения экологического состояния малых рек ежегодно проводятся работы по реализации водоохранных мероприятий, предусмотренных проектами водоохранных зон и прибрежных полос, а также в рамках проведения работ по обустройству водных объектов, берегоукрепительные работы, расчистка и восстановление русел рек, очистка водных объектов от наносов донных отложений и растительности.

В рамках создания благоприятных условий для реализации водного туризма и рекреации ежегодно проводятся работы по подготовке к летнему сезону 661 зоны массового отдыха на водных объектах, также организовано проведение республиканского конкурса на лучшее обустройство этих зон. Победителями республиканского конкурса в 2017 г.¹³ на лучшее обустройство и содержание мест пользования поверхностными водными объектами для рекреации, спорта и туризма признаны: 1 место – зона отдыха туристического комплекса «Наше место» около деревни Туголица Бобруйского района (Частное унитарное предприятия по оказанию услуг «СпецЭкоКлининг»); 2 место – зона отдыха на озере Сосно в деревне Должа Витебского района ГУ «Витебский районный физкультурно-спортивный клуб «Урожай»; 3 место – зона отдыха в г. Щучин (Щучинского РУП ЖКХ).

Как справедливо отметила первый замминистра природных ресурсов и охраны окружающей среды Ия Малкина, у нас есть определенный карт бланш

---

¹³ Об итогах республиканского конкурса на лучшее обустройство и содержание мест пользования поверхностными водными объектами для рекреации, спорта и туризма от 12-09-2017// <http://minpriroda.gov.by/special/ru/news-ru/view/ob-itogax-respublikanskogo-konkursa-na-luchshee-obustrojstvo-i-soderzhanie-mest-polzovaniya-poverxnostnymi-2075/>

¹⁴. Большое количество территории страны покрыты лесами и болотами. Это те поглотители, которые оказывают существенное позитивное влияние в целом на баланс. Плюс неопенимым отечественным природным ресурсом и нашим бонусом является вода. При этом наши общие цифры и государственные решения в области экологической политики показывают достаточно уверенные лидирующие позиции среди многих стран. Безусловно, за это время мы приняли достаточно большое количество нормативных актов, которые способствовали такому развитию. Сегодня значительно продвинулись технологии и в производстве сельхозпродукции, и промышленности, которая все больше внимания уделяет применению очистных сооружений по мировым стандартам. И все больше мы обращаем внимание на последствия, которые наша индустриализация несет для страны.

Выводы

1. Необходимо систематизировать экологическое законодательство. Давно назрела необходимость принятия экологического кодекса.
2. Трансформировать работу национального статистического Комитета. Необходимо откорректировать сбор данных в сфере экологии (например, фиксировать ущерб, наносимый окружающей природной среде и дальнейшее развитие событий; данные о привлечении за совершенные в данной сфере правонарушения, как к административной, так и уголовной ответственности; меру наказания/взыскания и отражать в ежегодных статсборниках РБ «Правонарушения» и «Охрана окружающей среды» и др.) и сделать их доступными, прозрачными в соответствии с Орхусской конвенцией. В сборнике не должны иметь место устаревшие данные, при обнаружении таковых – привлекать, как минимум, к дисциплинарной ответственности. Наладить международное сотрудничество со статуправлениями иных государств, чтобы в таблицах международных сравнений не имели бы место три точки (отсутствие данных), как, например, данные близкой к нам державе – Украины и др.
3. Усилить ответственность лиц, виновных в совершении экологических правонарушений. В частности, ввести штрафные санкции, многократно превышающие ущерб, нанесенный субъектами экологического правонарушения. При рецидиве – увеличить в несколько раз коэффициенты
4. Управляющим, чиновникам, функционирующим в сфере ООС и природопользования проходить ежегодно аттестацию, где они должны проверяться на соответствие определенному уровню экологической культуры, на знание, понимание нормативно-правовых актов в рассматриваемой сфере и др. В случае не сдачи экзамена/зачета, аттестации лицо, как минимум, должно отстраняться на определенное

---

¹⁴ <http://оптимист.бел/news/2/02-06-17-1/режим> доступа 23 апреля 2017.

время от должности вплоть до увольнения без права на восстановление в управленческой должности.

5. Усилить мониторинг и контроль над водными ресурсами, не допускать таких сбросов в реки, как это было в РБ летом 2017 г. (сброс фармакологических средств). Увеличить мощности очистных сооружений.

КІЛЬНІСНІ ПОКАЗНИКИ ВОДНОГО КОДЕКСУ УРСР 1972 Р.

Кіндюк Б. В.,

*доктор юридичних наук, проф. каф. теорії та історії держави і права
Тернопільського національного економічного університету*

Актуальність дослідження пов'язана з тією обставиною, що водні ресурси становлять собою один із найважливіших ресурсів, від стану якого залежить функціонування всіх без винятку екосистем. Вода є важливою мінеральною сировиною, основним природним ресурсом споживання, складовою частиною всіх живих організмів. В Україні налічується 63 119 річок, 8 073 озер і лиманів та 944 крупних водосховищ, більшість з яких зазнала негативного антропогенного впливу. Як зазначає А. В. Діхтяренко, в УРСР хижацьке поводження з природою призвело до катастрофічних наслідків у вигляді вимирання флори та фауни, забруднення вод хімічними стоками, що суттєво впливало на раціон харчування людей та призводило до різкого збільшення загальної кількості захворювань [1, с. 1–4]. Така ситуація потребувала від керівництва УРСР прийняття нормативно-правових актів, які мусили забезпечити правову охорону та управління у сфері використання та відновлення водних ресурсів. Одним із перших кодифікованих актів, прийнятих у Радянській Україні, який присвячувався питанням захисту водних об'єктів та запобіганню їх забруднення стічними і промисловими стоками, став Водний кодекс УРСР, що його прийняла Верховна Рада 9 червня 1972 р. З метою дослідження структури та особливості побудови кодифікованого акта, виділення пріоритетних напрямів правового регулювання була використана методика, яку розробили О. Л. Копиленко та Б. В. Кіндюк [2]. Даний підхід ґрунтується на розрахунках таких характеристик, як загальна сума знаків НПА – $\sum x_i$, їх кількість у розділах, главах, статтях – N в абсолютних і відносних величинах (%), розподілення матеріалу по розділах та виділення тих питань, яким законодавець приділив найбільш значну увагу. Дана методика дозволяє перейти від описових методів дослідження нормативно-правових актів до отримання конкретно кількісних показників. Водний кодекс УРСР 1972 р. складається з преамбули, 6 розділів, 31 глави та 148 статей, загальна кількість знаків дорівнює 77 275 зн. Розгляд змісту документа показує неоднорідність його побудови, бо загальна кількість знаків, які містять розділи, змінюється від

2,5 % до 57,1 % (табл. 1).

Таблиця 1

Кількісні показники Водного кодексу УРСР 1972 р.

Розділи	I	II	III	IV	V	VI
Зн.	17 447	44 162	6 321	1 993	4 480	1 938
%	22,5	57,1	8,1	2,6	5,9	2,5

Таке розподілення матеріалу свідчить про те, що законодавець приділив найбільшу увагу Розділу II «Водокористування», який складається з 44 162 зн., чи 57,1 % від їх загальної кількості, в якому викладені види, права та обов'язки водокористувачів та підстави і порядок припинення користування. Найменша увага була приділена Розділу VI «Відповідальність за порушення водного законодавства», який містив 1 938 зн., чи 2,5 % від загальної кількості матеріалу, що встановлював міри юридичної відповідальності за правопорушення, пов'язані з водними об'єктами.

На другому етапі дослідження проводились розрахунки кількості знаків в кожній з глав Водного кодексу УРСР 1972 р., які показали, що найбільша кількість знаків зосереджена в Главі 2 «Державне управління в галузі використання і охорони вод» – 7 153 зн., а найменша – у Главі 24 «Водокористування на прикордонних водах» – 530 зн. З метою детального вивчення розподілення матеріалу в главах документа був побудований рис. 1, який показує значну нерівномірність розподілення матеріалу.

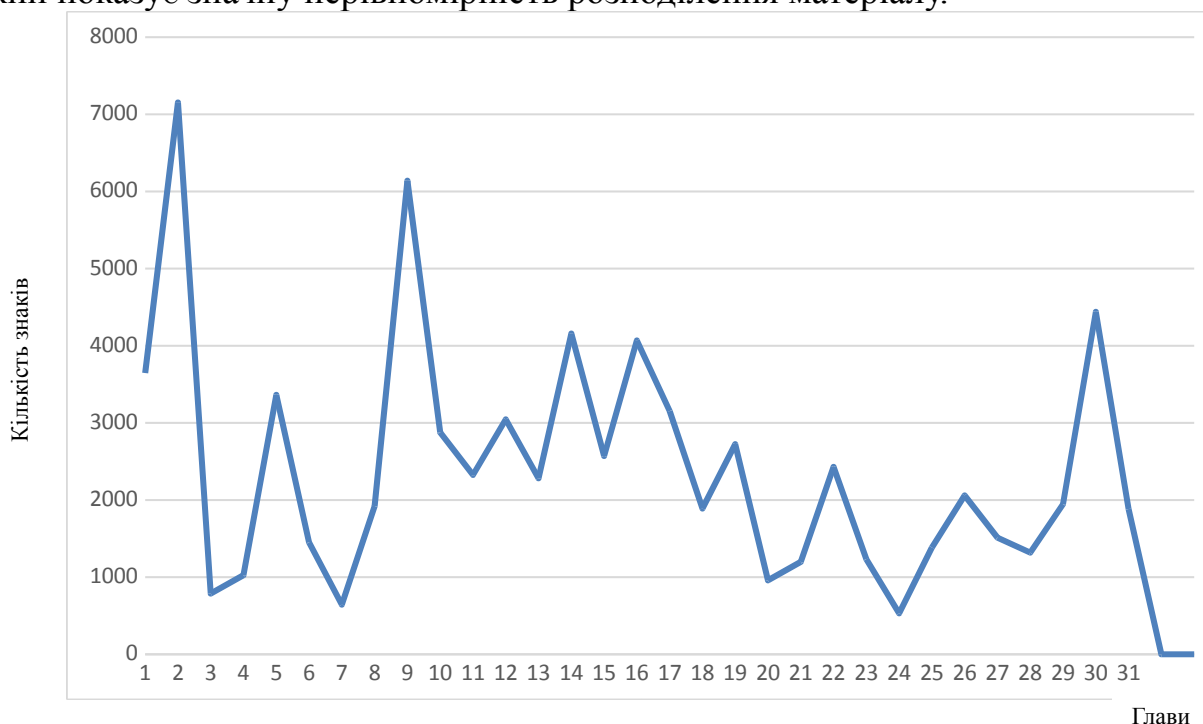

Рис. 1 Розподілення сум знаків у главах Водного кодексу УРСР 1972 р.

Так, розгляд цього графіка показує наявність трьох чітко виражених максимумів, які зафіксовані у главах 2 і 9 – 6 139 зн. та у главі 30 – 4 439 зн. З метою оцінки коливань показників цього кодифікованого акта були виконані розрахунки ексцентриситету, який становить собою відношення найбільшої та найменшої кількості знаків, що дорівнює 13,5. Таким чином, можна зробити висновок про значну нерівномірність розподілення матеріалу всередині Водного кодексу, що свідчить про низький рівень юридичної техніки. На практиці, за даними В. Є. Борейка, незважаючи на наявність Водного кодексу, забруднення річок та водойм було звичайним явищем, на яке давали дозволи вищі органи державної влади [3, с. 128–137]. Підбиваючи підсумки дослідження, необхідно зазначити наявність у політиці з охорони вод двох стандартів: одного на законодавчому рівні, другого на практичному.

Список літератури

1. Діхтяренко А. В. Як радянський екологічний хижак винищував українську природу. *Тиждень*. 2012. 26 квіт.
2. Копиленко О., Кіндюк Б. Теоретичні засади використання кількісних показників у дослідженнях пам'яток права. *Юридична Україна*. 2016. № 7–8. С. 4–12.
3. Борейко В. Е. История охраны природы Украины. X век – 1980 г. Киев: Киев. екол.-культур. центр, 2001. 544 с.

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА В ЕКОЛОГІЧНОЇ СФЕРІ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЄС

Ладиченко В.В.,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного університету біоресурсів та природокористування України, керівник проекту Жана Моне програми Еразмус+ «Екологічна політика і право ЄС»

Правове регулювання інформації є проблемою світового масштабу. У контексті формування глобального інформаційного суспільства постає світове питання забезпечення загального доступу до екологічної інформації.

Це відповідає взятим Україною міжнародним зобов'язанням щодо забезпечення екологічної безпеки людства. Одним із глобальних викликів, що стоїть сьогодні перед світовою спільнотою є кліматичні зміни та боротьба із глобальним потеплінням. Стаття 14 Паризької угоди передбачає так зване глобальне підведення підсумків. Результат глобального підведення підсумків повинен слугувати інформаційним підґрунтям для Сторін при посиленні національно визначених внесків відповідно до положень Паризької угоди [1].

Вдосконалення правового регулювання інформації у сфері охорони навколишнього середовища [2] дозволить розробити та впровадити нові засади

інформаційного права у сфері навколишнього середовища, що дозволить вирішити задачі із запобігання екологічним загрозам та зобов'язанням узятим на себе Україною після ратифікації Парижської угоди по клімату 2015 р. Однак, з серпня 2015 по вересень 2017 України була відключена від Реєстру з боку Міжнародного журналу трансакцій щодо антропогенних викидів та абсорбції парникових газів [3].

Метою нашої науково-дослідної роботи є необхідність вдосконалення змін до механізму доступу до інформації та реалізації права на екологічну інформованість. Вони повинні бути покладені в основу системи моніторингу довкілля та контролю за єдиною державною системою цивільного захисту, контролю за діяльністю суб'єктів пов'язаних із відходами виробництва та споживання, їх вторинного використання, переробки та утилізації, а також забезпечити доступ до інформації про їх діяльність та вплив на стан екології.

Стаття 50 Конституції України гарантує право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена [4].

Таким чином, громадяни України мають право:

на отримання інформації про надзвичайні ситуації, пов'язані із забрудненням навколишнього природного середовища, що виникли або можуть виникнути, та про заходи необхідної безпеки;

на відшкодування шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну внаслідок надзвичайних ситуацій, пов'язаних із забрудненням навколишнього природного середовища техногенного та природного характеру [5]. .

Предметом суспільного інтересу вважається інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб, тощо (ст. 29 Закону України «Про інформацію») [6].

Як видно із цієї норми, закон досить широко визначає сфери суспільного інтересу. Також він чітко називає екологічну інформацію як предмет суспільного інтересу.

Основними джерелами такої інформації є дані моніторингу довкілля, кадастрів природних ресурсів, реєстри, автоматизовані бази даних, архіви, а також довідки, що видаються уповноваженими на те органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, окремими посадовими особами.

Екологічне інформаційне забезпечення здійснюється органами державної влади та органами місцевого самоврядування в межах їх повноважень шляхом:

а) підготовки до розгляду Верховною Радою України щорічної Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні, а після її - опублікування окремим виданням - розміщення в системі Інтернет;

б) щорічного інформування відповідних рад та населення про стан навколишнього природного середовища відповідних територій;

в) систематичного інформування населення через засоби масової інформації про стан навколишнього природного середовища, динаміку його змін, джерела забруднення, розміщення відходів чи іншої зміни навколишнього природного середовища і характер впливу екологічних факторів на здоров'я людей;

г) негайного інформування про надзвичайні екологічні ситуації;

г) передачі інформації, отриманої в результаті проведення моніторингу довкілля, каналами інформаційних зв'язків органам, уповноваженим приймати рішення щодо отриманої інформації;

д) забезпечення вільного доступу до екологічної інформації, яка не становить державної таємниці і міститься у списках, реєстрах, архівах та інших джерелах.

Проте, відсутній процедурний порядок надання екологічної інформації, що приводить до безвідповідальності державних органів. У Міністерстві екології та природних ресурсів України немає «Положення про порядок надання екологічної інформації».

Відповідно до Орхуської Конвенції [7] від 25.06.1998 р. екологічна інформація означає будь-яку інформацію в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи будь-якій іншій матеріальній формі про:

а) стан таких складових навколишнього середовища, як вода, її компоненти, відповідність її чинним санітарно-гігієнічним нормам, включаючи генетично змінені організми, та взаємодію між цими складовими;

б) фактори, такі як речовини, енергія, випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні заходи, угоди в галузі питного водопостачання, політику, законодавство, плани і програми, що впливають або можуть впливати на складові показники, які включає: аналіз затрат і результатів та інший економічний аналіз і припущення, використані в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього природного середовища;

в) стан здоров'я та безпеки людей, вплив на життя людей.

Законодавство України на сьогоднішній день оперує кількома тотожними термінами — інформація про стан довкілля, інформація про стан навколишнього природного середовища та екологічна інформація. Разом з тим, законодавчі визначення цих термінів дещо відрізняються. Так, в деяких випадках визначення не охоплюють певні види екологічної інформації, певні визначення є більш детальні, ніж інші.

В умовах розбіжності визначень, вміщених у двох законах та Орхуській конвенції, застосовувати слід визначення, вміщене саме у Конвенції, адже положення міжнародних договорів, ратифікованих Україною, мають вищу юридичну силу порівняно із законами України в разі наявності розбіжностей між їхніми нормами.

Для забезпечення сталого розвитку України та ЄС нами (Вітів) розвивається розуміння інформаційних прав людини - це право на збір, поширення, використання та збереження інформації, на основі яких виникають інформаційні відносини, є основоположними, природними за своєю суттю, необхідними для становлення і розвитку особистості, для належного функціонування держави.

Директива 2003/4/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 28 січня 2003 року. про доступ громадськості до інформації про навколишнє природне середовище та про скасування Директиви Ради 90/313/ЄЕС (директива Орхус) надає громадянам право на екологічну інформацію, що зберігається або виробляється державними органами, включаючи інформацію про стан навколишнього середовища, а також про політику або заходи або як це може вплинути на стан здоров'я та безпеки людей. Апліканти мають право отримати цю інформацію протягом одного місяця з моменту коли попросять і не кажучи, чому вони цього потребують. Крім того, є державні органи зобов'язані активно розповсюджувати інформацію про екологічну інформацію, що знаходиться у їх розпорядженні [8].

Європейська комісія здійснює моніторинг виконання законодавства ЄС у країнах-членах ЄС, щоб забезпечити виконання законів своїми передбаченими цілями та дотримання всіх країн ЄС узгоджених правил шляхом звітування та моніторингу використовуючи Shared Environmental Information System (SEIS) [9].

Суспільству звітують про: стан навколишнього середовища (наприклад, граничні значення повітря, стану води тощо), викиди (наприклад, в рамках Європейського реєстру викидів та переносу забруднювачів), тиск (наприклад, згідно Рамкової директиви Морської стратегії), окремі заходи (наприклад, згідно з Директивою щодо нітратів) , плани та програми (наприклад, плани управління якістю повітря, плани управління річковими басейнами тощо), ринковий нагляд (наприклад, згідно з REACH), витрати та вигоди від дій.

В Україні екологічну інформацію можна представити на прикладі інформації про стан якості водних ресурсів.

Україна: системи водопостачання здебільшого морально та фізично застарілі

Українці п'ють переважно воду з річок - це 80% води, решта 20%, береться з підземних прісних вод. Проблеми з якістю питної води комплексні: зношені водопровідні та насосні станції, очисні споруди, застарілі технологічні процеси та недбале ставлення до очищення вод після використання з боку місцевого самоврядування та підприємств різного рівня є причиною поганої якості питної води в нашій країні. Крім цього, в ході транспортування втрачається майже 25% води.

Центральним водозабезпеченням користуються більше 70% населення України. Це всі великі міста, майже 90% селищ міського типу та 23% сіл. За даними Укрстату (дані без урахування окупованих територій), протягом 2015 року було забрано з природних джерел 9,7 млн. км. куб. води. Потужність

очисних споруд - 5,8 млн. км. куб води, тобто очистили трохи більше половини забраної води, а решту не очищували або очищували недостатньо якісно.

Контроль за якістю води має Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Близько 19 тисяч централізованих систем питного водопостачання контролюються санітарно-епідеміологічними станціями. Але кількість водопроводів, які не відповідають нормам, постійно збільшується. За 9 місяців 2015 року під контроль потрапили 198 водопровідних споруд (з 11 774 джерел централізованого водопостачання), з них не відповідали нормативам щонайменше 42 (21%). З 127.398 досліджень питної води за бактеріологічними показниками відхилення встановлено у 6,4% досліджень. Зі 151 432 санітарно-хімічних досліджень відхилення були у 9,3%. У питній воді децентралізованого водопостачання ці цифри виявилися більшими в 2-3 рази. Майже кожна 4 проба мала перевищений вміст нітратів, а ці елементи сприяють утворенню злоякісних пухлин [10].

Хоча водоканали стверджують, що після очищення українська вода відповідає стандартам ЄС, однак все одно з кранів тече рідина, що місцями має дивний колір та/або навіть смак. Причина зазвичай криється у жахливому стані трубопроводів та водопровідних систем, яким часто виповнюється понад півсотні років, а то й більше. Їх реконструкція потребує шалених грошей, тому й ця справа щоразу відкладається, і проблема залишається хронічно невирішеною.

Відповідно до якості води, яка надходить до будинку, мешканці цього будинку платять обґрунтовану ціну (гірша якість – менша ціна).

Від так, доцільно:

- вдосконалити механізм доступу до інформації та реалізації права на екологічну інформованість та покласти це в основу системи моніторингу довкілля, контролю за єдиною державною системою цивільного захисту та контролю за діяльністю суб'єктів пов'язаних із відходами виробництва та споживання, їх вторинного використання, переробки та утилізації забезпечити лише за умов наявності доступу до інформації про їхню діяльність та впливу на стан екології.

- провести аналіз змін організаційно правових механізмів забезпечення права на доступ до екологічної інформації відповідно до адміністративно-правового забезпечення органів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання відповідно до чинного Закону України "Про доступ до публічної інформації", нової редакції Закону України "Про інформацію", Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та інших нормативних актів інформаційного та природоохоронного законодавства .

Наразі система управління охорони довкілля формується навколо окремих її галузей (охорона атмосферного повітря, поводження з відходами, охорона та раціональне використання водних ресурсів, надрокористування тощо), при цьому відсутній належний системний обмін інформацією в електронному вигляді.

Головна складність – питання державного управління у сфері охорони довкілля на даний момент розділені між різними органами виконавчої влади.

Зокрема:

- дозвільна система здебільшого належить до компетенції обласних державних адміністрацій;
- ліцензійна система та окремі дозволи – до компетенції Мінприроди;
- за звітність відповідають органи статистики, Держводагенство в частині використання водних ресурсів, Державна служба геології та надр тощо;
- контроль за дотриманням екологічного законодавства належить Державній екологічній інспекції;
- податки за використання природних ресурсів та забруднення довкілля збирає Державна фіскальна служба...

Така ситуація призводить до неможливості надання громадськості та іншим зацікавленим особам якісної та повної інформації про стан довкілля.

Також вона створює додаткове дозвільне і контрольне навантаження на суб'єктів господарювання.

Інтеграція державного управління у сфері охорони довкілля повинна здійснюватись комплексно, як за галузями (охорона атмосферного повітря, поводження з відходами, охорона та раціональне використання водних ресурсів, надрокористування тощо), так і за функціональними напрямками (дозвільна система, звітність, система моніторингу тощо).

Чинне нормативно-правове забезпечення сформоване на основі нормативно-правових актів 1990-1999 років, а саме: Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25 червня 1991 року [11].

Аналіз змісту ст. 10 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» дозволяє виділити ряд інформаційних прав громадян, які реалізуються шляхом впровадження механізму забезпечення здійснення державного та громадського контролю за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища, участі громадських організацій та громадян у діяльності щодо охорони навколишнього природного середовища, створенням та функціонуванням мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації.

Постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.98 N 391 "Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля" [12];

Положенням визначено систему органів в чюю компетенцію входить збір різних видів інформації.

Недоліки: Особливості передбаченого обміну інформації передбачає виключно збір та акумуляцію органами виконавчої влади відомостей. В Положенні не відображено інформаційних обов'язків цих органів перед населенням.

З проведеного нами аналізу слід навести наступні шляхи вдосконалення механізму організації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування щодо забезпечення населення екологічною інформацією:

- Необхідно впровадити в чинне законодавство положення які вдосконалюють механізми забезпечення інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Ці права охоплюють свободу інформації, право на інформацію, право на доступ до інформації, право на доступ до суспільно важливої інформації, право на правову інформацію, свободу думки, віросповідання право на захист персональних даних (генетична інформація) та будь-якої інформації що стосується приватного життя, право на знищення персональних даних в автоматизованих системах.

- Доцільно закріпити право на екологічну поінформованість, як самостійне інформаційне право у сфері охорони навколишнього природного середовища яке гарантує право на проживання в безпечному середовищі.

- З метою забезпечення належного захисту порушеного права на екологічну поінформованість від невчасного, неповного чи недостовірного опублікування даних, нами пропонується внесення змін до чинних нормативно-правових актів.

Зокрема, слід доповнити право на своєчасне отримання суспільно значимої інформації про стан питної води від будь-якого розпорядника інформації, що повинен її доводити до відома населення, в ст. 9 Закону України «Про питну воду та питне водопостачання».

Окремим чином необхідно доповнити механізм притягнення до адміністративної, кримінальної, дисциплінарної відповідальності за невиконання розпорядниками інформації своїх обов'язків.

Слід створити єдиний контролюючий орган у сфері довкілля та передати йому всі контрольні функції, врахувати в його компетенції вимог Директиви № 2010/75/ЄС про промислові викиди (інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення);

Вдосконалити інформаційно-правової складової законодавства шляхом прийняття Положення про діяльність територіальних підрозділів Держекобезпеки за принципом еколого-ресурсних та еколого-техногенних округів, місцевих громад при виконанні функцій природоохоронного контролю (засмічення землі, контроль об'єктів ПЗФ місцевого значення, полювання, браконьєрство, поводження з відходами);

Впровадження нормативних вимог до автоматизованих систем відповідно до рекомендацій комісії ЄЕК ООН щодо створення Європейської мережі спостережень та інформації про стан навколишнього природного середовища, та досвіду мереж EUROWATERNET, EUROSOMNET, ICPFORESTS

Впровадження інтегрованої електронної системи екологічного врядування, з урахуванням європейських підходів до управління екологічною інформацією, усуне "розпорошеність" екологічної інформації між різними органами виконавчої влади, забезпечуючи наявність інформації не лише про викиди у довкілля, а й про дозволи, ліміти, рішення про оцінки впливу на довкілля тощо у єдиній базі.

Система електронного врядування дозволить також оптимізувати та підвищити ефективність державного управління у сфері охорони довкілля, зменшити звітне, дозвільне навантаження на суб'єктів господарювання.

Екологічне врядування передбачає впровадження єдиних державних класифікаторів у сфері охорони довкілля з урахуванням класифікаторів ЄС, розробку та впровадження єдиної національної системи ідентифікації об'єктів, що впливають чи можуть впливати на довкілля, розробку та впровадження інтегрованих електронних сервісів для одержання документів дозвільного характеру та подання звітності природокористувачами.

Слід зазначити, що запровадження електронного врядування відповідає взятим Україною міжнародним зобов'язанням, зокрема, прописане в Угоді про асоціацію з ЄС.

Нами вбачається за необхідне розробка концепції правового забезпечення інформаційно-екологічної безпеки відповідно до стандартів міжнародного інформаційного та міжнародного екологічного права.

Список використаних джерел:

1. Adoption of the Paris Agreement FCCC/CP/2015/L.9/Rev.1 (UNFCCC, 2015).
2. Rogelj, Joeri, and Reto Knutti. "Geosciences after Paris." *Nature Geoscience* 9.3 (2016): 187.
3. <http://www.carbonunitsregistry.gov.ua/>
4. Конституція України 1996 року
5. Конституційне право України [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [В.В. Ладиченко, В.І. Орленко та ін.] ; за ред. проф. Ю. І. Крегула - 2-ге вид., допов. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. - 527 с.
6. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
7. <http://www.unecce.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf>
8. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003L0004>
9. <https://www.eionet.europa.eu/>
10. Ладиченко В.В. Державна політика в сфері забезпечення права людини на питну воду // В.В. Ладиченко, // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України – 2016. - №3. - 39-43.
11. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
12. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/391-98-%D0%BF>

СПОСОБИ УТВОРЕННЯ ЄДИНИХ МАСИВІВ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Норочевський О.О.,

*адвокат, радник з земельних та правових питань Громадської спілки
«Аграрний союз України»,*

Незважаючи на досить скупе регулювання правового інституту використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення єдиними масивами, сучасним українським законодавством передбачено декілька засобів утворення єдиних масивів земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Але перед цим, необхідно визначитися з тим, що саме вкладає у зміст такої категорії законодавство України.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про землеустрій», масив земель сільськогосподарського призначення – це сукупність земель та земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що складаються з сільськогосподарських та необхідних для їх обслуговування несільськогосподарських угідь (земель під польовими дорогами, меліоративними системами, господарськими шляхами, прогонами, лінійними об'єктами, об'єктами інженерної інфраструктури, а також ярами, заболоченими землями, іншими угіддями, що розташовані всередині земельного масиву), мають спільні межі та обмежені природними та/або штучними елементами рельєфу (автомобільними дорогами загального користування, полезахисними лісовими смугами та іншими захисними насадженнями, водними об'єктами тощо).

Для того, щоб сукупність земельних ділянок сільськогосподарського призначення могла визнаватися масивом, вона повинна відповідати наступним критеріям:

1. Земельні ділянки, які входять до складу такого масиву розміщені на єдиному контурі;
2. Вони мають спільні межі, які поєднують їх у ланцюжок;
3. В разі необхідності, з суми таких земельних ділянок можливо утворити одну нову.
4. Вони придатні для їх обробітку разом єдиним користувачем.

Головною метою утворення єдиного масиву земельних ділянок сільськогосподарського призначення є забезпечення їх раціонального та ефективного використання.

Кожен із способів утворення масивів має свої особливості залежно від обставин при яких вони утворюються.

В залежності від співвідношення часу виникнення права власності на земельну ділянку та утворення масиву способи його утворення можна класифікувати на первинний та вторинний.

Первинний – він був дуже поширеним на початку 2000 –х років, коли проходили процеси приватизації земель колишніх колективних сільськогосподарських підприємств. Суть його полягає у тому, що земельні ділянки, які власники або інші особи будуть використовувати єдиним масивом,

закріплюються межовими знаками встановленого зразка лише по окружній межі єдиного масиву (ч. 3 ст. 11 Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)»).

Вторинний – утворюється внаслідок укладання угоди між власниками певної кількості земельних ділянок про їх спільний обробіток або внаслідок передачі таких земельних ділянок в оренду (регламентовано нормами Земельного кодексу України та Закону України «Про оренду землі»).

В свою чергу, останній спосіб можна поділяти на два таких підвиди: встановлюючий та приєднання.

Особливістю встановлюючого способу є первинне об'єднання суми земельних ділянок сільськогосподарського призначення в єдиний масив. Тут мова може йти про укладання договорів оренди землі з власниками суміжних земельних ділянок.

Суть приєднання полягає в тому, що до масиву земельних ділянок долучається суміжна з ним ділянка, яка раніше не входила до його складу (шляхом укладання договору оренди землі).

Висновки.

Незважаючи на відсутність ретельно регламентовано законодавства про порядок утворення єдиних масивів земельних ділянок сільськогосподарського призначення, практика застосування норм земельного законодавства розробила доволі ефективні способи. Однак, перед законодавцем залишається завдання розробки та запровадження механізмів, які забезпечували захист прав як власників земельних ділянок, які входять до складу масиву, так і землекористувачів для уникнення можливості зловживань з кожної сторони.

ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ПРИЙНЯТИХ У СФЕРІ ОХОРОНИ ВОД У ЧАСИ ІСНУВАННЯ УРСР

Патлачук О. В.

канд. юрид. наук,

викладач Краматорського економіко-гуманітарного інституту

Актуальність теми дослідження пов'язана з тією обставиною, що правова охорона вод є дуже важливою та надзвичайно складною проблемою. На сьогодні склалася критична ситуація, пов'язана з тією обставиною, що більшість поверхневих та підземних вод зазнали значного забруднення промисловими та побутовими стоками, хімічними та радіоактивними речовинами. Однією з проблем, яка гальмує розвиток законодавства з охорони вод, є недостатній рівень юридичної техніки, за допомогою якої можна суттєво підвищити ефективність нормативно-правових актів. З цієї причини слід звернутись до історичного досвіду, накопиченого в часи існування Радянської

України, та розглянути юридичну техніку прийнятих нормативно-правових актів.

Аналіз публікацій показує, що питання юридичної техніки радянського законодавства розглядалися у працях Н. Артикуца, В. Баранова, Р. Берджерона, Ж. О. Дзейка, О. Л. Копиленка, П. М. Рабіновича, А. Піголкіна, М. Хавронюка, Ю. С. Шемшученка. У більшості з цих досліджень питання юридичної техніки нормативно-правових актів, прийнятих у сфері охорони вод, не розглядалося, і тому дана проблема потребує проведення подальших досліджень.

Метою роботи є розгляд особливостей юридичної техніки нормативно-правових актів, прийнятих у сфері охорони водних об'єктів у часи існування Радянської України.

Викладення матеріалів дослідження необхідно розпочати з того, що в період існування Радянської України законодавчу діяльність здійснювали різні органи державної влади, до числа яких належали Всеукраїнський з'їзд Рад, ВУЦВК, Рада Народних Комісарів, а також окремі наркомати та відомства. Розгляд юридичної техніки нормативно-правових актів у сфері охорони вод доцільно провести на основі прийнятих у цій сфері нормативно-правових актів. Одним із перших таких актів була прийнята 22 липня 1932 р. постанова ВУЦВК та РНК «Про встановлення плати за спускання відхідних вод», згідно з якою встановлювались фінансові санкції за такі дії [1]. За своєю структурою даний акт становив собою виконавчо-розпорядчий документ з причини відсутності преамбули, основної частини та заключних положень та складався з 9 пунктів та двох уваг (приміток). Постанова включала в себе завдання, що ставились перед обласними виконавчими комітетами, яким надавалось право встановлювати плату за спускання відхідних, стічних вод. Згідно з п. 2, встановлювались суми оплати, які мали визначити міські та сільські Ради. У свою чергу п. 4 надавав право цим органам установлювати штрафні тарифи, а п. 5 дозволяв звільняти окремі підприємства за скиди стічних вод. Хоч даний документ прийняв ВУЦВК, який становив собою вищий орган державної влади, за своїм змістом такий документ міг бути прийнятий на рівні наказу чи інструкції, які видав Народний комісаріат комунального господарства УРСР. Наступним актом у сфері охорони вод стала постанова ЦВК та РНК СРСР «Про санітарну охорону водопроводів та джерел водопостачання» від 17 травня 1937 р. [2]. Цей нормативно-правовий акт складався із стислої преамбули, 17 пунктів та не містив порядку введення в дію. Незважаючи на ту обставину, що документ підписали Голова ЦВК СРСР М. І. Калінін, Голова РНК В. М. Молотов, цей акт також становив собою розпорядчий документ, який могла прийняти Вища рада комунального господарства, яка практична становила собою в той історичний період Народний комісаріат комунального господарства. Доказом цього є відсутність у документі законодавчих положень з причини того, що п.п. 1–5 присвячені питанням виділення захисних зон охорони джерел водопостачання. Згідно з п. 6, питання виділення таких зон покладаються на Ради народних комісарів автономних республік крайових та обласних виконавчих комітетів. Як зазначається в п.п. 8, 9, місцеві Ради

народних депутатів мусять визначити межі зон санітарної охорони, джерел водопостачання та поставити відповідні знаки. У постанові зазначено, що будівництва підприємств можуть бути введені в експлуатацію лише за наявності очисних споруд. Згідно з п. 14 цієї постанови, порушення інструкцій або правил спуску стічних вод тягне за собою накладення на винного штрафу органами державної санітарної інспекції, а в інших випадках – притягнення винних до кримінальної відповідальності. Недоліком цього документа є відсутність конкретного розміру штрафів та пунктів, згідно з якими можна припинити функціонування підприємств-забруднювачів. З метою конкретизації пунктів цієї постанови, 24 січня 1947 р. Рада Міністрів УРСР прийняла постанову «Про санітарну охорону водоймищ, водопроводів і джерел водопостачання в УРСР». Нормативно-правовий акт складався з преамбули, основної частини, яка ділилась на чотири частини, до змісту яких входив перелік актів, що втратили чинність, але не містила прикінцевих положень та порядку введення в дію. Перша частина документа вводила заборону на скиди у водні об'єкти забруднюючих речовин та покладала на виконавчі комітети місцевих Рад депутатів трудящих контроль за місцями постачання питною водою. Друга частина документа містила заборони на будівельні та інші види робіт, які можуть загрожувати водним об'єктам. Третя частина регламентувала умови виділення першого та другого поясу захисту водних об'єктів та забороняла забудову санітарних зон на берегах річок, ставків. Четверта частина включала в себе обов'язки підприємств та установ, які мали виконуватись при скидах стічних вод до водних об'єктів.

Таким чином, нормативно-правові акти прийняті у 30-40-х роках минулого століття, які присвячувались правовій охороні вод, відрізнялись низьким рівнем юридичної техніки та являли собою виконавчо-розпорядчі документи в яких розглядались конкретні виробничі та технічні питання.

Список використаних джерел:

1. ЗУ УСРР. 1932. № 20–21. Ст. 133.
2. СП ССРСР. 1937. № 35. Ст. 143.

МЕХАНІЗМ ВІДНОВЛЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Плотнікова М.Ф.,

к.е.н., доц., доцент кафедри інноваційного підприємництва та інвестиційної діяльності Житомирського національного агроекологічного університету,

Скидан О.В.,

д.е.н., проф., професор кафедри інноваційного підприємництва та інвестиційної діяльності Житомирського національного агроекологічного університету

Умови глобалізації світової економіки та загострення конкуренції як вітчизняному, так і міжнародному ринку, визначили перед Україною завдання зміцнення власних позицій як конкурентоспроможного гравця та стійкої соціально-екологічної системи розвитку. Посилення інтеграційно-інституційних, глобалізаційних процесів та конкуренції зумовлює необхідність застосування якісно нових підходів і механізмів сільського розвитку, враховуючи виклики рівня та якості життя, екологізації, інноваційно-інвестиційних тенденцій, інформатизації, інституціоналізації, капіталізації, децентралізації владних повноважень тощо. Сільські території країни мають значний потенціал нарощування стійкості системи з огляду на перспективи підвищення екологічної, продовольчої безпеки країни, рівня та якості життя її населення через розвиток органічних, безвідходних та біотехнологій, формування механізмів самозабезпечення та саморозвитку територій з пріоритетністю соціально-екологічних наслідків господарювання та життєдіяльності.

Багатофункціональний розвиток – це природодоцільний підхід до формування стійких суспільно-економічних систем, що постійно розвиваються. Метою їх створення на сільських територіях є поєднання максимальної кількості взаємопов'язаних між собою елементів (об'єктів, суб'єктів, процесів, явищ тощо) та підтримка їх багатоманітності в довгостроковій перспективі, що дозволяє за мінімальних зусиль (енерго-інформаційних витрат) отримувати максимальні результати. Основою та базисом стійкості таких систем є біорізноманіття, безвідходна життєдіяльність, гармонійний розвиток всіх складових системи від найменшої до найбільшої. Відмінність адміністративно-територіальних утворень закладає визначає відмінності створення таких систем, тому вектор розвитку зумовлений довгостроковими структурними елементами, що визначають етапи та функціональні особливості їх становлення.

Запровадження багатофункціонального підходу в управлінні розподілом, обігом та використанні водних ресурсів. Потреба стійкого розвитку сільських територій України наразі визначила тенденцію до формування SMART-COMMUNITY (розумних громад) та підходів до SMART-розвитку й зростання через соціально-екологічний та економічний підхід враховує європейську практику забезпечення якості життя, ефективними заходами із забезпечення інклюзивного розвитку через активне залучення сільського населення до процесів розробки стратегій розвитку сільських територій, збалансування особистих інтересів окремих людей та загальних інтересів локальної громади щодо захисту природного середовища, соціального згуртування та економічного зростання. формування та імплементація інклюзивної моделі розвитку сільських громад, що сприятиме життєдіяльності та господарювання відповідно до концепції сталого інклюзивного розвитку за участю сільських громад. Такий підхід передбачає використання принципу інклюзивності розвитку, тобто досягнення такого типу економічного зростання, який охоплює усі сфери життя сільських громад і дозволяє отримати відчутні для кожної людини позитивні зміни у якості життя та добробуті, що передбачає розвиток

сільської економіки, збереження навколишнього середовища, а також достатній рівень задоволення соціальних потреб громад, вирішення проблем соціальної безпеки та соціальної політики.

Внаслідок переходу на органічне виробництво та безвідходну життєдіяльність вплив на природне середовище регіону буде позитивним. Перехідний період складає понад 5 років, проте, позитивні зміни на стан водних ресурсів будуть відчутними вже починаючи з наступного за проектним роком. Обрана стратегія дозволяє для реалізації проекту залучати кошти ЄС, територіальної громади та приватних інвесторів на умовах співфінансування.

Список використаних джерел:

1. Khodakivsky E. Rural Business And Its Infrastructure Management In Ukraine / E. Khodakivsky, Yu. Bogoyavlenska, M. Plotnikova, S. Tyschenko // Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. – 2009. – Nr. 17 (2). – R. 147–156.
2. Bogoyavlenska Yu. The Modern Social And Economic Policy Of Ukraine: Problems Of Providing For And Enhancing Of Adequate Living Standards And Quality Of Life / Yu. Bogoyavlenska, E. Khodakivsky M. Plotnikova, // Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development. – 2010. – № 21 (2). – R. 18–26.
3. Батуріна Р. М. «Родова садиба» – один з напрямів сталого розвитку сільських територій / Р. М. Батуріна // Агроінком. – 2013. – № 4/6. – С. 102–109.
4. Кропивко М. М. Організаційні особливості створення родових садіб як альтернативної форми розвитку господарств населення / М. М. Кропивко // Наук. вісн. Мукачівського держ. ун-ту. – 2015. – № 2 (4), ч. 2. – С. 24–29.
5. Кропивко М. М. Родові садіби – альтернативний шлях розвитку сільської території / М. М. Кропивко // Агробізнес сьогодні. – 2015. – № 6 (325). – С. 88–89.
6. Nitsenko V. Business Model For A Sea Commercial Port As A Way To Reach Sustainable Development Goals / V. Nitsenko, I. Nyenno, I. Kryukova, T. Kalyna, M. Plotnikova // Journal Of Security And Sustainability Issues. – 2017. – Volume 7, Number 1. – P. 155–166 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://doi.org/10.9770/jssi.2017.6.4\(13\)](http://doi.org/10.9770/jssi.2017.6.4(13)) (ISSN 2029-7017 print/ISSN 2029-7025 online)

ЗАХИСТ ПРАВ ОРЕНДАРЯ ПРИ ПЕРЕХОДІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ

Спіцина Л.В.

Заступник начальника управління – начальник відділу розвитку сільської місцевості, підприємництва та охорони праці управління розвитку рослинництва та сільської місцевості Департаменту агропромислового розвитку Запорізької облдержадміністрації

Відповідно до статті 13 Конституції України, держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання. Власник земельної ділянки або землекористувач може вимагати усунення будь-яких порушень його прав на землю, навіть якщо ці порушення не пов'язані з позбавленням права володіння земельною ділянкою. Відповідно до статті 152 Земельного кодексу України, одним із способів захисту прав на земельні ділянки є визнання прав на них. Необхідність у використанні такого способу захисту виникає тоді, коли право користування оспорюється, заперечується іншими особами. Визнання права користування застосовується орендарями в спорах, коли неможливо реалізувати право оренди у спосіб та на умовах, визначених договором та Законом.

Небезпека припинення права оренди при переході права власності на земельну ділянку є одним із небезпечних факторів ризику в умовах ринку земель. Переважна більшість аграріїв виступають проти запровадження вільного обігу земель сільгосппризначення через ризик втратити орендовані землі. Припинення орендних відносин приведе до позбавлення основного засобу виробництва і припинення господарської діяльності. Гарантування орендарю зберегти за собою право використовувати землю при переході права власності на землю є однією із найважливіших і найактуальніших проблем, яка повинна бути вирішена до запровадження ринку земель сільгосппризначення.

Вже зараз мають місце численні спори щодо збереження орендних відносин при переході права власності на земельну ділянку. Суть спорів полягає в тому, що орендар зацікавлений в продовженні користування ділянкою, тоді коли новий власник бажає самостійно використовувати земельну ділянку чи надати в оренду іншій особі.

Перехід права власності на орендовану земельну ділянку не визначається ні договором ні законом як самостійна підстава для дострокового розірвання договору оренди землі.

Відповідно до частини 1 статті 770 ЦК України, у разі зміни власника речі, переданої у найм, до нового власника переходять права та обов'язки наймодавця. Ця норма є загальною. Спеціальною нормою для спірних правовідносин є стаття 148-1 Земельного кодексу України. В частині 1 цієї статті зазначено, що до особи, яка набула право власності на земельну ділянку, що перебуває у користуванні іншої особи, з моменту переходу права власності на земельну ділянку переходять права та обов'язки попереднього власника земельної ділянки за чинними договорами оренди, суперфіцію, емфітевзису, земельного сервітуту щодо такої земельної ділянки. Зазначена норма Земельного кодексу України взагалі не передбачає можливості домовленості між сторонами про припинення договору оренди при переході права власності на земельну ділянку.

Згідно частини 4 статті 148-1 Земельного кодексу України, за згодою сторін договору оренди до такого договору можуть бути внесені зміни із зазначенням нового власника земельної ділянки. Слово «можуть» дає право зробити висновок, що договір за таких умов не припиняється, а укладення додаткової

угоди не є обов'язковою. Крім того, сторони за додатковою угодою можуть внести зміни тільки в частині особи орендодавця, інші умови зберігаються і норма Кодексу не надає права сторонам їх змінити. Аналіз статті 148-1 дає можливість зробити висновок, що перехід права власності на земельну ділянку тягне за собою автоматичний перехід прав та обов'язків, визначених договором, до нового власника земельної ділянки. Відбувається зміна сторони договору, орендодавця, без складення письмових документів (додаткових угод). І лише в разі волевиявлення сторін (що не є обов'язковим) можуть вноситися письмові зміни до договору, із зазначенням нового власника земельної ділянки.

Постає дуже важливе питання: чи є перехід права власності на орендовану земельну ділянку підставою для одночасного внесення змін в Державний реєстр прав на нерухоме майно в частині зміни сторони договору орендодавця? Нормативні акти, за яким здійснюється реєстрація прав на землю, дають можливість здійснити одночасну реєстрацію права власності на орендовану земельну ділянку за новим власником і, за його заявою, внесення змін до Реєстру в частині зміни сторони договору - орендодавця. Але якщо новий власник не бажає продовжувати орендні відносини, то звичайно він таку заяву не буде подавати. Він зацікавлений у припиненні договору оренди землі при відчуженні ділянки, оскільки відсутність такого обтяження як оренда є фактором, що може збільшити її вартість. Тим самим створюються умови для порушення прав орендаря на користування ділянкою.

Не сприяють захисту прав орендаря при переході права власності на земельну ділянку і норми Закону України «Про оренду землі» (далі Закон) та Типовий договір оренди землі. Стаття 32 Закону встановлює, що перехід права власності на орендовану земельну ділянку до іншої особи не є підставою для зміни, або розірвання договору, якщо інше не передбачено договором оренди землі. Пункт 40 Типового договору оренди землі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2004 за № 220 передбачає, що перехід права власності на орендовану земельну ділянку до другої особи **є (не є)** підставою для зміни умов або розірвання договору. Зазначені норми дають можливість сторонам домовитися про кілька варіантів наслідків, які наступлять для них при переході права власності на земельну ділянку.

Якщо сторони домовилися про те, що перехід права власності на орендовану земельну ділянку **не є підставою** для припинення договору оренди землі, то набувач може подати заяву про внесення змін до Державного реєстру прав щодо зміни орендодавця за договором, чи сторони укладуть додаткову угоду про заміну сторони договору – орендодавця.

В разі, якщо сторони домовилися, що перехід права власності на орендовану земельну ділянку до другої особи **є підставою**, то виникає питання для чого: для зміни чи для розірвання договору. В переважній більшості, сторони переписують буквально п. 40 Типового договору оренди землі і зазначають одночасно два юридичні факти: «зміна умов або розірвання договору». Зазначені наслідки переходу права власності на земельну ділянку виключають один одного. Якщо договір припиняється, то про внесення яких

зміни до нього можна говорити. А якщо йдеться про внесення змін до договору, то договір не припинений, сторони домовляються виключно про заміну сторони договору орендодавця, як того вимагає стаття 148-1 Земельного кодексу України.

Враховуючи вищенаведене, виникає ситуація, за якої права орендаря на користування земельною ділянкою потребують захисту. Згідно статті 27 Закону України «Про оренду землі», орендареві забезпечується захист його права на орендовану земельну ділянку нарівні із захистом права власності на земельну ділянку відповідно до закону.

Розглянемо випадок, коли сторони домовилися тільки про те, що перехід права власності на земельну ділянку є **підставою** для припинення договору. Навіть при такій, здавалося б однозначно не вигідній для орендаря умові, у нього є можливість зберегти за собою право користування.

Цивільний та Земельний кодекси України, Закон України «Про оренду землі» визначають підстави та порядок припинення договору оренди землі.

Відповідно до статті 651 Цивільного кодексу України, договір може бути розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною. Серед підстав припинення договору оренди землі, визначених статтею 31 Закону, відсутня така підстава для припинення договору оренди, як перехід права власності на орендовану земельну ділянку. Стаття 32 Закону передбачає можливість дострокового розірвання, якщо така умова вказана в договорі. Дострокове розірвання можливе за домовленістю сторін чи за рішенням суду. Якщо сторони не досягли згоди щодо розірвання договору, то за рішенням суду він може бути розірваний на вимогу однієї із сторін в разі невиконання сторонами обов'язків, передбачених статтями 24 і 25 Закону та умовами договору, в разі випадкового знищення чи пошкодження об'єкта оренди, яке істотно перешкоджає передбаченому договором використанню земельної ділянки, а також на підставах, визначених Земельним кодексом України та іншими законами України.

У випадку, якщо договором передбачено припинення договору оренди землі при переході права власності на орендовану земельну ділянку, то в разі недосягнення згоди сторін, в судовому порядку він може бути достроково розірваний виключно з підстав, визначених частиною 1 статті 32 Закону.

Якщо орендар належно та в повному обсязі виконує обов'язки, передбачені статтями 24 і 25 Закону та умовами договору, своєчасно сплачує орендну плату земельна ділянка використовується за цільовим призначенням, претензії від орендаря щодо неналежного виконання умов договору не надходили, враховуючи загальні та спеціальні норми чинного законодавства, відсутні підстави для припинення договору оренди землі шляхом його розірвання в судовому порядку.

Як зазначалось вище, орендареві забезпечується захист його права на орендовану земельну ділянку нарівні із захистом права власності на земельну ділянку відповідно до закону. Тому заявлене новим власником бажання

самостійно обробляти належну йому земельну ділянку порушує права орендаря, адже відповідно до вище приведеної норми, право власності не надає йому переваги над орендарем у користуванні земельною ділянкою, що перебуває в оренді. Самостійний обробіток землі орендодавцем як підстава для розірвання, законом не передбачена. Відсутність бажання та волі нового власника земельної ділянки на продовження договірних відносин з відповідачем та наявність бажання у нього самостійно господарювати на земельній ділянці не є обставиною, що слугує для розірвання договору оренди.

Таким чином, якщо в договорі зазначено, що перехід права власності на орендовану земельну ділянку до другої особи є підставою для зміни умов або розірвання договору, то вказаним пунктом договору сторони не досягли згоди, що у разі переходу права власності на орендовану земельну ділянку до другої особи, договір оренди землі має бути обов'язково розірваний. Дана норма підлягає застосуванню лише коли мається згода обох сторін, як орендодавця так і орендаря чи мають місце підстави для дострокового розірвання, встановлені законом. Якщо згода останнього на розірвання договору оренди та підстави для розірвання відсутні, договір не може бути достроково розірваний.

Для гарантування та захисту права орендаря на використання земельної ділянки при переході права власності на земельну ділянку слід привести норми статті 32 Закону «Про оренду землі» та п. 40 Типового договору землі у відповідність до статті 148-1 Земельного кодексу України та виключити можливість припинення договору оренди із вищезазначеної підстави.

Крім того, до нормативних актів, якими врегульовано реєстрацію прав на землю, необхідно внести зміни, якими передбачити одночасну реєстрацію переходу прав та обов'язків орендодавця за чинним договором оренди до нового власника землі при реєстрації первинного права власності за ним.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ВОД СВІТОВОГО ОКЕАНУ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ВІДХОДАМИ

Шевчук В. Л.,

*студентка юридичного факультету 2 курс магістратури Національний
університет біоресурсів і природокористування*

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри міжнародного права та
порівняльного правознавства НУБіП України Гиренко І.В.

Забруднення не знає національних кордонів і вільно переміщається між країнами і континентами. Міжнародна спільнота визнала цей факт і зробила чимало спроб покращити стан довкілля. Відповідно до цього було прийнято ряд міжнародних документів і правових актів, у тому числі таких, що стосуються забруднення відходами [1].

На сьогоднішній день досить актуальною проблемою залишається - забруднення Світового океану. Саме в ньому зародилися перші живі організми в нашій геологічній історії. Світовий океан це більше 70% поверхні планети.

У структурі Світового океану, як відомо виділяють: океани (Тихий, Атлантичний, Індійський, Північний Льодовитий і Південний, який виділяють з 2000 року); моря (згідно з прийнятою класифікацією, існують внутрішні, міжострівне, межматеріковіє і окраїнні); затоки і бухти; протоки; лимани [2]. Забруднення океану - найгостріша екологічна проблема XXI століття і це небезпечний та шкідливий процес, через який погіршується якість морської води та наноситься суттєва шкода всім мешканцям Океану.

Сьогодні існує велика кількість небезпечних забруднювачів Світового океану: це важкі метали і радіоактивні відходи, нафта, нафтопродукти, стічні води, пластмаси, різні хімікати, пестициди, тощо. Лише об'єднання світового співтовариства разом та неухильне дотримання всіх існуючих норм та прийнятих правил у сфері охорони довкілля зможе вирішити цю нагальну проблему.

Забруднення відбувається дуже стрімко і для того, щоб певною мірою обмежити викиди у води та здійснювати безпосередній контроль та притягувати винних до відповідальності була прийнята низка міжнародних договорів у сфері охорони вод та Світового океану. Проаналізуємо один з них це - **Конвенція про запобігання забрудненню моря скидами відходів та інших матеріалів (Лондонська конвенція) від 1972 року.**

Зазначену Конвенцію було підписано 85 країнами, в тому числі Україною. Дата ратифікації/приєднання України 5 лютого 1976 року а дата набрання чинності 6 березня 1976 року.

Стаття I Лондонської Конвенції визначає основну мету – сприяти ефективній боротьбі з усіма джерелами забруднення моря та вжиттю усіх можливих заходів для попередження забруднення моря скидами відходів та інших матеріалів, які можуть скласти небезпеку для здоров'я людини, завдати шкоди живим ресурсам та життю в морі, завдати шкоди зонам відпочинку чи перешкоджати іншим законним видам використання моря [1].

Цей документ забороняє скидання шкідливих відходів та матеріалів, включених до Додатку I (радіоактивні та з високим рівнем радіації). Для відходів та матеріалів, включених до Додатку II (відходи, які містять свинець, цинк, ціаніди та ін.), необхідний спеціальний дозвіл, для видачі якого кожна держава призначає спеціальний орган, а для скиду інших відходів – загальний дозвіл. Такі органи не лише видають дозволи, але й ведуть облік характеристик та кількості усіх матеріалів, на які наданий дозвіл, місця, часу та методу їх скиду. Спеціальний та загальний дозвіл видається лише після ретельного вивчення факторів, вказаних у Додатку III, про що зазначається у ст.IV, VI Лондонської Конвенції [3].

Протокол до Конвенції, який був прийнятий 1996 р. заміняє Конвенцію (для держав, що є його сторонами). Україна не є стороною Протоколу. В даному документі вводиться новий підхід щодо скидів відходів у море – підхід, що базується на принципі попередження. Це передбачає необхідність вжити

усіх належних превентивних заходів, якщо є підстава вважати, що такі відходи чи матеріали ймовірно завдадуть шкоди, навіть якщо немає конкретних доказів причинно-наслідкового зв'язку між скидами та їх наслідками [3].

Стаття 4 Протоколу закріплює суворіший режим скидання відходів у море через встановлення загальної заборони скидів будь-яких відходів у море та їх спалювання (а також заборона експорту в інші країни для захоронення або спалювання на морі), винятком є відходи чітко зазначені у документі.

Країни-учасниці в обов'язковому порядку повинні дотримуватись відповідних заходів, щоб гарантувати, що утворення відходів буде утримуватись на мінімальному рівні.

Україна тісно співробітничала з іншими країнами, також приймає участь у розв'язанні екологічних проблем планетарного характеру, нею крім зазначеної Конвенції та Протоколу, Україною ратифіковані і інші міжнародні угоди в даній сфері. Тим самим Верховна Рада України демонструє готовність для розширення партнерських відносин та висловлює довіру до міжнародної співпраці.

Список використаних джерел:

1. Збірник нормативно-правових актів Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища. – Львів, 2004. – 192 с.
2. Забруднення світового океану – одна з найгостріших екологічних проблем сучасності. Джерела, причини, наслідки та шляхи вирішення проблеми. Режим доступу: <http://stylezhinki.ru/suspilstvo/9312-zabrudnennja-svitovogo-okeanu-odna-z-najgostrishih.html>.
3. Конвенція щодо запобігання забрудненню моря скидами відходів та інших матеріалів (Лондонська конвенція) від 29.12.1972. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_049.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБІОТИЧНОЇ ПИТНОЇ ВОДИ

Якубчак О. М.,

д.вет.н., проф., завідувач кафедри ветеринарно-санітарної експертизи

Таран Т. В.,

к.вет.н., доц. кафедри ветеринарно-санітарної експертизи

Національний університет біоресурсів і природокористування України

З часів винаходу «повільних англійських фільтрів» (Сімпсон, 1829 рік) жодна, навіть найпростіша, технологія підготовки питної води не обходиться без її пропускання крізь пісок, активоване вугілля чи інші зернисті, або пористі завантаження. Добре відомо, що на поверхні цих завантажень розвивається потужна біоплівка, яка сприяє коондиціонуванню води. Водночас сучасні детальні мікробіологічні дослідження біоплівок піщаних і вугільних фільтрів іноземними авторами стверджують наявність у складі цих біоплівок

найрізноманітніших мікроорганізмів, включно з такими, що можуть нести загрозу здоров'ю людини. У цьому зв'язку вдосконалення процесу фільтрування питної води стає доволі актуальною і важливою проблемою [1–4].

Мета роботи – дослідити вплив вживання питної води з використанням пробіотичних бактерій *B.subtilis* та *B.licheniformis* на організм щурів.

Дослідження проводили на білих нелінійних лабораторних щурах самцях трьохмісячного віку з середньою масою тіла $153,9 \pm 2,4$ г. Тварини знаходилися на загальноприйнятому раціоні віварію в однакових умовах, що відрізнялися лише за якістю питної води. У дослідній і контрольній групах було по 5 щурів. Впродовж 3-х місяців щурів контрольної групи напували водою, взятою зі свердловини («б'ювета»), що знаходиться на території НУБіП України м. Києва, а щурів дослідної групи напували цією ж водою, але пропущеною через фільтр з іммобілізованими пробіотичними бактеріями *Bacillus subtilis* УКМ В-5007 та *Bacillus licheniformis* УКМ-5514.

Нами було запропоновано «українську модифікацію» «англійських фільтрів», яка полягає у створенні на загрузках (піску, вугіллі тощо) біоплівки з пробіотичних бактерій. Для цього загрузки попередньо стерилізували, потім іммобілізували на них пробіотичні бактерії, пропускали через них воду в режимі повільного фільтрування. Такий спосіб обробки води позбавляє її від наявних мікроорганізмів та збагачує профільтровану воду корисними пробіотичними бактеріями.

Встановлено, що вода, яка використовувалась у дослідженнях, придатна для напування щурів та відповідає вимогам ДСанПіН №383 «Вода питна. Гігієнічні вимоги до якості води централізованого господарсько-питного водопостачання» та ДСТУ 4808:2007 «Джерела централізованого водопостачання».

Далі нами проведено збагачення фільтрів для води іммобілізованими живими бактеріями *B.subtilis* УКМ В-5007 та *B.licheniformis* УКМ-5514, та пропускання через них води, яка в результаті збагачувалась ними. Про це свідчать результати посівів на МПА вхідної та вихідної води.

За умови посіву вихідної води, що збагачена живими бактеріями, відзначали рясний ріст гладеньких колоній, які властиві *B. subtilis* УКМ В-5007 та *B. licheniformis* УКМ-5514. Це свідчить про те, що дані пробіотичні бактерії витісняють мікробіоту, що містить вода зі свердловини.

На МПА *B. subtilis* УКМ В-5007 утворював дрібні рівні круглі колонії, максимальний діаметр яких становив 2,0 мм. Край колоній сильно порізаний. Колонії гомогенні, гладенькі, плоскі, матові. Вростають в агар і важко відділяються від нього. Колір сіруватий на 1-у добу і жовтуватий на 2-у добу розвитку.

B. licheniformis УКМ-5514 за умови вирощування на МПА протягом 24–48 год давав рясний ріст, колонії неправильної форми з піднятим центром, гладенькі, непрозорі, максимальний діаметр – 13 мм, на початку росту кремового кольору, потім поступово ставали рожевими.

Далі нами було проведено напування щурів водою, збагаченою пробіотичними бактеріями і проведено клінічні дослідження лабораторних тварин.

За результатами проведених досліджень були зроблені наступні висновки.

1. Мікробіологічними дослідженнями води, збагаченої пробіотичними бактеріями *B. subtilis* та *B. licheniformis*, виявлено підвищений вміст пробіотичних мікроорганізмів, що пригнічують іншу мікробіоту води.

2. Клінічними дослідженнями виявлено, що у щурів дослідної групи вже через 1 місяць вживання води з пробіотичними бактеріями дещо покращився апетит та стан шерсті. Вона стала густішою та більш блискучою, порівняно з контролем.

3. Щурі дослідної групи через 2 місяці випоювання води із пробіотиками мали на 24,2 г більшу масу тіла, порівняно з контролем. Через 3 місяці маса тіла щурів дослідної групи підвищилася на 10,5 г по відношенню до контролю.

4. Випоювання щурам води з пробіотичними бактеріями *B. subtilis* та *B. licheniformis* позитивно впливає на гематологічні та біохімічні показники сироватки крові. Так, у дослідних щурів нормалізувався дещо підвищений вміст лейкоцитів у крові, а також підвищився вміст гемоглобіну, загального білку і лужної фосфатази.

Список використаних джерел:

1. Бабина М.П. Коррекция иммунного статуса и повышение продуктивности цыплят-бройлеров пробиотиками / М.П. Бабина // Актуальные проблемы интенсивного развития животноводства. – Горки, 1998. – С. 299.
2. Стегний Б.Т. Перспективы использования пробиотиков в животноводстве / Б.Т. Стегний // Институт экспериментальной и клинической ветеринарной медицины УААН. – Харьков, 2004. – С. 10–11.
3. Коптев В. Кормові пробіотики, як здорова альтернатива антибіотикам / В. Коптев // Здоров'я тварин і ліки. – 2011. – № 1. – С. 18–19.
4. Директива Ради ЄС 98/83/ЄС від 03.11.1998 // Вода питна. Нормативні документи: Довідник. – Львів: Леонорм, 2001. – Ч. 2. – 323 с.

BREXIT AND THE CONSEQUENCES FOR EUROPE ENERGY AND CLIMATE POLICY

Rastislav Funta

Danubius University (Slovakia)

Faculty of Law

Global changes in energy production and demand have a decisive impact on geopolitics and competitiveness. This poses serious challenges for Europe [1], but also presents unique opportunities. Against this backdrop, the European Union (EU) wishes to further develop its global leadership in the clean energy transition [2].

Therefore, the EU remains very committed to the achievement of the "Energy Union". The energy transition should not only be socially compatible but also increase supply security.

Since a majority of the UK population voted in favor of leaving the European Union (EU) on 23 June 2016, "Brexit" has become the key topic of EU policy. The withdrawal of a state from the EU is a novelty in the history of the EU. The process - starting with a withdrawal application under Art. 50 TEU [3], through a two-year negotiation process until the withdrawal decision - leaves expect that the decision-making ability of both sides with regard to policy-specific regulations in the meantime will be significantly inhibited.

This will have an impact especially in the area of energy and climate policy. The legal status and behavior of the UK Government, which has hitherto played a key role in this policy area, should be of great importance to the outcome of the proceedings.

Due to the long-term effect until 2030, design issues in realization of the envisaged "Energy Union" will be decisive for the future of EU energy and climate policy [4]. Equally important is the British strategy in dealing with the EU procedures: Will the country actively engage and enforce its positions in the Council of Ministers? And how the negotiations will look like without significant British influence?

Gas security of supply: Already in February 2016, the European Commission proposed a regulation on gas supply security and a decision on how to deal with bilateral intergovernmental energy contracts between Member States. The aim of both proposals is to better organize solidarity in the event of supply interruptions in a crisis situation and to make the influence of member state deals with suppliers outside the EU, in particular Russia, more transparent. The UK, as the second largest gas producer in the EU has in the past pushed for market-based solutions and more flexible supply through market integration. In this area, the European Commission will thus foreseeably lose an important partner, which rejected not only state influence on the gas markets in Central and Eastern Europe, but also the close bilateral relations in the gas business between Berlin, Paris and Moscow.

Electricity market design: Great Britain is also playing a driving role in the regulation of the EU's internal electricity market together with the European Commission.

Renewable Energy Directive: The conflict between Germany and the UK to update the Renewable Energy Policy with binding national targets by 2030 ended in October 2014 in a compromise: The EU should make a binding 27 percent share of renewable energy in total energy consumption by 2030. The UK exit from the EU would also mean that the targeted share of 27 percent will be achieved with less effort.

An overall view of upcoming legislative procedures in the EU's energy and climate policy shows that the UK's exit is likely to lead to significant weight shifts. As Britain would no longer be bound by European energy and climate targets as well as by European environmental protection laws, environmentalists and associations in

particular fear that future environmental protection measures could increasingly be softened in favor of industry. While the liberal market approach in the electricity and gas sectors, as well as climate protection in the EU, could be weakened, there is an opportunity for the European Commission to improve the control within the "Energy Union" [5]. In a rapidly changing geopolitical environment, the success of the "Energy Union" is crucial in relation to the long-term economic interests and well-being of Europe. That is why the "Energy Union" initiatives in recent months have focused on energy diplomacy; it was about greater energy security, increased exports of low-carbon technologies developed in the EU and greater industrial competitiveness. The completion of the "Energy Union" requires close cooperation between the European Commission, the Member States and all sectors of society. Thanks to progress made in 2017, the EU is well on its way to implement the "Energy Union" project.

Literature:

1. SVOBODA, P. (2011): Úvod do evropského práva, 4. vydání, C.H.Beck, Praha.
2. DELBEKE, J. – VIS, P. (2015): EU Climate Policy Explained, Routledge, London.
3. FUNTA, R. - GOLOVKO, L. - JURIŠ, F. (2016): Európa a európske právo, Iris, Bratislava.
4. KARAS, V. - KRÁLIK, A. (2012): Právo Európskej únie, 1. vydanie, C.H.Beck, Bratislava.
5. BOASSON, E. L. (2013): EU Climate Policy: Industry, Policy Interaction and External Environment, Routledge, London.